శ్రీరస్తు

మన్నారుదాసవిలాసనాటకము.

—: పీఠిక :—

ఈనాటకమును రంగాజమ్మ యనుస్త్రీ రచియించెను. ఇందుఁ గథానాయకుఁడు తంజాపురీనాయకుఁ డగు విజయరాఘవనాయఁకుఁడు. ఈయన విజయవిలాసాదికృతిపతి భర్తయు, వాల్మీకిచరిత్రాదికృతికర్తయు నైన రఘునాథనాయఁకుని కొమారుఁడు. మన్నారుకోవెలలో వేంచేసియున్న శ్రీరాజగోపాలస్వామి రఘునాథనాయఁకుని యిష్టదైవము. ఈదేవునకు మన్నారుస్వామి యను పేరుగూడఁ గలదు. మన్నారుస్వామి ప్రసాదముచేఁ బుట్టుటవలన నీతనికి మన్నారుదాసుఁ డనుబిరుదము కలిగెను. ఈయనయే తంజాపురరాజ్యము నేలిన యాంధ్రరాజులలోఁ గడపటివాఁ డని చెప్పవచ్చును. ఈతఁడు మధురాపురరాజగు చొక్కనాథనాయఁకునితో యుద్ధముచేసి క్రీ. 1674 సంవత్సరప్రాంతమందు నిహతుఁడయ్యెను. మఱి రెండేండ్లకు శివాజీ తమ్ముఁడైన ఎకోజీ (వెంకాజీ) యీదేశము నాక్రమించి దక్షిణదేశమందు మహారాష్ట్రరాజ్యమును స్థాపించెను. విజయరాఘవనాయఁకుఁడు క్రీ. 1633 సంవత్సరమందుఁ బట్టాభిషిక్తుఁడైనట్లును జనిపోవునప్పటికి 80 సంవత్సరములవయసుగలవాఁడైనట్లును గ్రంథాంతరములవలనఁ దెలియుచున్నది. ఈనాటకము క్రీ. 1660 ప్రాంతమందుఁ బుట్టియుండెనేమో.

రంగాజమ్మ మన్నారుదాసవిలాసము, ఉషాపరిణయము నను రెండు ప్రబంధములుగూడ రచించెను. ఆకాలమందుఁ దంజాపురాస్థానకవులలోఁ బెక్కండ్రు స్త్రీలుగూడ నుండిరి. చంపకవల్లి, కస్తూరి, అంబుజవల్లి, శశిరేఖ, మోహనమూర్తి, కృష్ణాజి, అలమేలు, సీత, మదనరేఖ, మొదలగు పేళ్ళు గ్రంథాంతరములందుఁ గాన్పించుచున్నవి. వీరందఱు నాయారాజుల యుంపుడుకత్తెలై యుండురని యూహింపఁదగి యున్నది.

రఘునాథనాయఁకుఁడు విద్వత్కవి. పెక్కుగ్రంథములు రచించెను. విజయరాఘవనాయఁకుఁడు గూడ రఘునాథాభ్యుదయాది గ్రంథములు కొన్ని రచియించినట్లును, విద్యావినోది యైనట్లును గనుపట్టుచున్నది.

ఆకాలమందు యక్షగాననాటకము లనేకములు పుట్టినవి. సరోజీసరస్వతీమహాలులో "ప్రాకృత తెలుగులిపి నాటకాలు" అను శీర్షికక్రింద 247 గ్రంథము లుదాహరింపఁబడినవి. వీనిలోఁ బెక్కులు తెనుఁగు నాటకములే. విజయరాఘవకృత రఘునాథాభ్యుదయము, ామర్సు వేంకటపతి సోమయాజి రచిత విజయరాఘవచంద్రికావిహారము, కోనేటి దీక్షిత విరచిత విజయరాఘవకళ్యాణము మొదలగు తెనుఁగు నాటకములును, యజ్ఞనారాయణదీక్షితోక్త రఘునాథవిలాసాది సంస్కృతనాటకములును గలవు.

సంస్కృతనాటకములఁ బోలిన పద్యగద్యాత్మకాంధ్రనాటకము లిటీవల వెలసినవి, గాని, పూర్వము తెలుఁగునాటకము లన్నియు యక్షగాన రూపములుగా నేయున్నవి. ఈ దేశమందుఁ బూర్వకాలమునఁ బ్రదర్శింపఁబడుచుండిన పారిజాతాపహరణనాటకము, ప్రహ్లాదనాటకము మొదలైన వీథినాటకము లిట్టివే. తంజాపూరినాటకములుఁ గూడ నీరీతివే. రాజభవనమందు నాట్యరంగ మొకటి యుండినట్లును నం దీనాటకములప్పుడప్పుడు ప్రదర్శింపఁబడుచుండినట్లును గనఁబడుచున్నది. రఘునాథాభ్యుదయనాటకము రఘునాథనాయఁకుని యెదుట నాడఁబడినదఁట.

ఈనాటకములకవిత్వము ద్విపదలు, దరువులు, వచనములు నను మూఁడువిధములుగా నుండును. వీనిశైలి ప్రబంధశైలికంటెఁ దేలిక. వీనియందు దేశీయవేషభాషలు నాచారవ్యవహారములును సందర్భోచితముగా వర్ణింపఁబడినవి. హాస్యరస మొకటి విశేషము.

ఈనాటకమునందు లక్షణవిరుద్ధములగు ప్రయోగములు కొన్ని గలవు. అవి తఱచుగా హాస్యరసప్రధానము లగువచనభాగములందే యున్నవి. ఇది ప్రౌఢకావ్యములలో నెన్నఁదగినది కాకపోయినను దేశచరిత్రపరిశోధనకును భాషాచరిత్రపరిశోధనకు నుపయోగించును గావునను స్త్రీకవిత్వ మగుటచేతను బండితాదరము నొందకపోదని నమ్ముచున్నారము.

జ. రామయ్య.

మన్నారుదాసవిలాసనాటకము.

యక్షగానము.

హేమాబ్జనాయికాహృదయాంబురుహభృంగ దుర్వారకటివీరగర్వభంగ
దీనజనావనదీక్షాస్పదాబ్జాత నారీసమానీతపారిజాత
శ్రీరమణీరమణీసేవితఘనవక్ష యనురక్తభక్తార్తిహరణదక్ష
గాండీవకోదండపాండవాహవదీక్ష సజ్జనావజ్జనసదయవీక్ష
కంసనృపవైరి కాళీయగర్వహారి, ముష్టికవిరోధి విదళితమురశిరోధి
కనకవనవాస కమనీయకనకవాస, చాల వినుతింతు రాజగోపాల నిన్ను.

వారము:—శ్రీమదరుణారవిం.దేందిరాహృదయారవిందకందళన్మకరందసంతతా స్వాదనమిళింద బృందారకసందోహవంద్యమాన సౌందర్యగాంభీర్యాదిగుణ బృంద నిష్ఠురముష్టినిర్ఘాతనిర్ధూతదుష్టతరముష్టికచాణూర నృశంసకంసాసుర దురాసదదశరాసననిరాసదకరాసిధార మోఘీకృతమేఘవాహనవిగ్రహా అమోఘీకృతవిజయరాఘవానుగ్రహ రంజితగుణాలవాల రాజగోపాల పరాకుస్వామి.

అని మఱియు నేనుని కొనియాడుచున్నారు.

శ్రీరాజమన్నారు సేవకాధారు, నారీమనోహారు నవనీతచోరు
వేదోద్ధరణమున వెలసినవాని, మేదినీధర మెత్తి మెఱసినవాని
అల హిరణ్యాక్షు నుక్కణంచినవానిఁ, జెలఁగి ప్రహ్లాదు రక్షించినవానిఁ
గుతల మొక్కడుగునఁ గొలిచినవాని, క్షితిపతిసంతతిఁ జెండాడువానిఁ
గడలిపై సేతువు గట్టినవాని, నడిఁ బ్రలంబాదుల భంజించువానిఁ
బుధమిఁ బ్రబుద్ధుఁడై పొలుపొందువానిఁ, గడిమిమ్లేచ్ఛబలంబు ఖండించువాని
రహి నవంతావతారము లొందువాని, మహితనయునిఁ బట్టి మర్దించువానిఁ
బదియాఱువేవురపడఁతులఁ దెచ్చి, ముదమున వరియించి మురువొందువాని
వైదర్భి మొదలైనవనితలలోన, నాదరం బమరఁ జెంగను నేలువాని
విజయుసారథి యనువిఖ్యాతివాని, విజయరాఘవుపీట వెలసినవానిఁ
దాత్పర్యమున మదిఁ దలఁచి ప్రార్థించి, తత్పట్టమహిషియై తనరినదేవి
సుజనకల్పకవల్లి సుదతీమతల్లి, నజుఁ గన్నతల్లి హేమాంబుజవల్లి
సన్నుతిచేసి విష్వక్సేనుఁ గొల్చి, పన్నిద్దఱాళ్వార్లఁ బ్రస్తుతిచేసి

ప్రాచేతసపరాశరవ్యాసముఖ్యు, లాచిరంతనకవీంద్రాదులఁ బొగడి
పరమతంబు లడంచి పరఁగు కుమార, తిరుమలతాతార్యదేశికుఁ దలఁచి
రామానుజాచార్యు రహిఁ సన్నుతించి, ధీమంతు వేదాంతదేశికు నెంచి
మఘవసమానుఁడై మహిఁ గీర్తిఁగాంచు, రఘునాథమేదినీరమణు సేవించి
ధరణిపద్దిల్లు శతక్రతుయాజి, పరమ చతుర్వేది పరతత్త్వవేది
నిరుపమానైకపత్నీవ్రతగరిమ, మెరుపొందు శ్రీనివాసార్యు సేవించి
యాధునికకవుల నాదరింపుచును, సాధునికరములు సన్నుతిసేయ
నతులితభావరసాలంకృతులను, గృతిఁ బూనుదును జమత్కృతి మీఱఁ జగతి

వా. అని తనవిశిష్టాభీష్టదేవతలను సేవించి పరతత్త్వనిరతు లైనపరమభాగవతుఁ సంభావించి సత్కవుల నభినందించి దుష్కవుల వినిందించి యుషాపరిణయ మన్నారుదాసవిలాసప్రముఖప్రబంధనిబంధనచాతుర్యధుర్యయై హెచ్చుగ నచ్యుతవిజయరాఘవ సార్వభౌమధర్మపత్ని యై రంగుమీఱు రంగాజమ్మ శృంగారకరుణహాస్యశాంతాదిరసంబులు పొదల మృదులమధురోచిత వచః రచనల నందంబుగా సందర్భింప వన్నెమీఱు మన్నారుదాసనామక నాటః రాజంబునకుఁ గథాసంవిధానం బెటువలెను.

ద్వి. శ్రీరమ్యసహ్యజాసింధుతీరమున, నారికేళరసాలనారంగసాల
తాలతమాలహింతాలతక్కోల, బాలరసాలచంపకవకుళాది
తరుపరంపరల నెంతయుఁ గనుపట్టి, సురుచిరం బైనట్టి చోళదేశమున
నమరావతీపురి నతిశయింపుచును, నమరుతంజానగరాధిరాజ్యంబు
అవనికిఁ జక్రవాలాద్రియనంగ, నవ్వు రౌర విలసిల్లు నావీటికోట
ఆయద్రిశిఖరంబులౌనివియనఁగ, నేయెడఁ గొమ్మలు హెచ్చుగ వెలయుఁ
గులశైలములమించు కొత్తళంబులును, నలరు నుత్తుంగము లౌనలంగములు
హరిచక్రరూపంబు లౌపిరంగులును, సురగిరి మించు భాసురగోపురములుఁ
గన్నులపండువు గావించు నచట, నున్నతోన్నతములై యొప్పుసౌధములు
సతతంబుఁ జరియించు సరిసిజాప్తునకుఁ, బ్రతిలేని చలువచప్పరము లై మించు
మహీధరంబుల మించుమత్తేభములును, నహివైరిగతి మించుహయపరంపరలు
నడయాడు కొండలనఁదగు రథములు, వడిసింగముల నైన వారించుభటులుఁ
బరమేష్ఠి కెనయైన బ్రాహ్మణోత్తములుఁ, బరశురాముని గెల్చుపార్థివాగ్రణులు
ధనదుని మించంగఁ దగువర్తకులును, ఘనవిప్రశుశ్రూష గనుపాదజులును
వలరాజు నెలయించు వారకాంతలును, గలిగి యానగరము గనుపట్టు నెపుడు

వ. అన్నగరంబునకుఁ దెలుగంటిదొర తెలుంగున నిరుపమానసంపదల సొం పొందిన విజయవిక్రమవితరణాదిగణనీయగుణసాంద్రుం డగు విజయరాఘవ చంద్రుండు చంద్రవదనలు గొలువ నొకానొకచంద్రశాలాంతరాళంబునఁ జెలువుమీఱఁ గొలువుకు వచ్చెనఁట యెటువలెను.

1 దరువు-సౌరాష్ట్రరాగము-ఆదితాళము.

నలరాజురీతిఁ గల్వలరాజు భాతి,నలజయంతుచందమున నలునిచందమున[చ్చె నెలఁదులుగొలువంగావిజయరాఘవేంద్రుండు,కొలువుసింగారమైకొలువుకువ

గా. ఇవ్విధంబున విజయించిన విజయరాఘవభోజుండు రాజసంబున రాజరాజ సభాతులిత విలాసంబగు రాజగోపాలవిలాసంబు సేరి యందు యత్నంబునం బఱచిన నూత్నరత్నకంబళంబులపైఁ దద్దయు నొద్దిక యగు రతనంపుగద్దియ యందుఁ దీరుగాఁ బేరోలగం బయి కూర్చుండెనఁట యెటువలెను*

గా. ఇవ్విధంబునఁ బేరోలగంబయి తనచెంగటం జెలంగు మెఱుంగుఁబోణులఁ గనుంగొని డెందంబున నరుణారవిందేందిరాహృదయానంద సంధాతయగు నందనందను చరణారవిందసందర్శనవందనాభిలాషంబు గందళించఁ గించిద్వివశుఁడై సముఖంబున నున్నవారిజాక్షుల వీక్షించుచున్న సమయంబున విన్నవించ నన్నగరి యన్నగార్లు వచ్చిరఁట యెటువలెను.

2 దరువు-సామంతరాగము-ఆదితాళము.

నిడుదకుళ్లాయలునిండుచొగలుఁబూని,నడినన్నయన్నగార్లుసముఖానకువచ్చిరి.

గా. ఈరీతిం జేరవచ్చిన యన్నగారు లన్నరనాథునకు మ్రొక్కి యేమని విన్నవించుచున్నారు.

అన్నగళ్ మాట:-శామి పరాక్కు. కెళ్క్కె మన్నారుకోవిల్లె యిరుందుం పంగునిత్తిరుణాళుక్కు తెంగాయవాంగ, శెంగోలు పారుపత్యగారనుం, అంజ్జినహె నిర్వాహత్తునంబిమారుం, తలత్తారుం, జియ్యాళుం, యేకాంగియళుం వైరాగియళుం, కొత్తియళుం, శ్రీపాదం తాంగియళుం, తిరువాభరణక్కారక్క పుల్లైయళుం,రాగభోగత్తారుం గూడి,ఆనెమేలె, శ్రీముఖ † వెళిందళప్పణ్ణిక్కొండు పందు శముగత్తిలె అరిక్కెపణ్ణచ్చొల్లి ఆశారవాశిల్లె కాత్తిరుక్కురార్ గళ్ శామి శిత్తం.

వా. అనిన విని యవనివల్లభుం డుల్లంబు పల్లవింపఁ జేరుకొనియున్న సూరిపుటంపు తలగడ దిం డొకదండకుఁ జేర్చి యభిముఖాసీనుండై పులకాంకురస్మేర

* ఇక్కడఁ గొంతలేదు. † వెళిందరుళప్పణ్ణిక్కొండు—అనియుండును.

ముఖారవిందుండై నామనోరథంబున కనుసారిగా నెయ్యంబున నయ్యో దయసేసెఁగా యని యాదిక్కునకు మ్రొక్కి యేమనుచున్నాఁడు.

నాయనివారిమాట:-రారోయి కంచుకులార వాని గక్కున రప్పించరోయి.

వా. అనిన విని యాకంచుకు లటుచేరి వారిని బిలిచే క్రమ మెటువలెను.

కటికివార్లమాట—వోహోయి నంబిమారుం శలత్తారుం జియ్యాళుం కొత్తియళుం కణక్కప్పిళ్లయళుం రాగబోగత్తారుం యెల్లారుం సముగత్తుక్కు వారుంగో.

వా. అని పిలువంగా నంబులు వచ్చేక్రమ మెటువలెను.

ద. మణిముకురంబులు మెఱుంగుకుండలములు మేలుకుళ్లాయిలు బురుసాకబాయలు, పరిగదుప్పటులు, ధరియించి నంబులు స్థళమువారును దాము ధరణీశుకొలువుకు వరుసగా వచ్చిరి.

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన యర్చకులు, అచ్యుతవిజయరాఘవ సార్వభౌముని నాశీర్వచనగోచరుం జేసిరంట యెటువలెను.

నంబులు ఆశీర్వాదం చేసేది:-మంగళాని భవంతు మన్నారుదాస హేమాబ్జనాయికారాజగోపాలస్వామి పరిపూర్ణకృపాభివృద్ధి రస్తు. తథాస్తు.

వా. అనిన విని యవనీంద్రచంద్రుఁడు శ్రీముఖంబున కభిముఖముగా నెదురుకొని సంతుష్టహృదయుండై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి బత్తిచే నుత్తమాంగంబున శ్రీముఖంబు ధరించి నంబులొసంగు నిఖిలపురుషార్థసాధనంబు లగు తీర్థప్రసాదంబులు స్వీకరించి యాస్వామి శ్రీముఖంబు చేరువనున్న రాయసముతో యజముఖిచేతికియ్యంగా వారు చదివి రంట యెటువలెను.

శ్రీముఖము. ఏతత్సురాసురాధీశమౌళి రత్నప్రభారుణం శ్రీమద్ద్వారవతీనాథ శాసనం శాశ్వతం పదం శ్రీమదనంతకోటి బ్రహ్మాండ నిగ్రహానుగ్రహంబులకుఁ బరిగ్రహించిన మణిదండంబుతో వేదండవరదుని నగరిదళవాయి యగు విష్వక్సేనులు సకలకల్యాణగుణసంపన్నుండై మాయావాది మదవిభేదకళాధురీణుండై షోడశమహాదానదీక్షావిచక్షణుండై మన్నారుదాసనామాంకి విశాలవక్షుండై శ్రీరాజగోపాలస్వామి ప్రియపుత్రుండై హెచ్చు. అచ్యు విజయరాఘవభూపాలునకు వ్రాయించి పంచిన మంగళశాసనంబు. శుభ కృత్సంవత్సర ఫాల్గునబహుళపంచమీగురువాసరంబున స్వాతీనక్షత్రంబు బ్రహ్మాతిరునాళ్లకు ధ్వజారోహణం బై యందుకు పదునెనిమిదిదినంబు

రోహిణీనక్షత్రంబున రధోత్సవంబు నడవంగా నప్పుడి గనక గ్రామమంగళా
శాసనంబు విన్నతక్షణంబు రధగజతురగపదాతులతో సపరివారంబుగా దక్షిణ
ద్వారకానగరంబునకు సాగి వచ్చి హరిద్రానదిద్రాజత్తీర కల్పితానల్పకల్పక
కాంతారదంతురగృహాంతరంబుల హావణించిన కాంచనపంచాననపీఠంబున
విజయుంచి యుండేది మంగళాశాసనం.

గా ఆసమయంబున, కోవెలకరణీకులు లెక్కలు వినిపించిరంట యెటువలెను.

మూణెముక్కాలె మూణుమాముక్కాణి, మూణెముక్కాలె మూణు మాముక్కాణి, అరెరెండుమాక్కాణి అరెరెండుమాక్కాణి, శామి పరాకు, లక్షత్తంబెదునాయరం బొన్నుక్కు, తిరువిళయాట్టు గ్రామంగళానడక్కురధు అధికెగ్రామంగళాగెంళ్వెంధు, ఉళ్కుడయల్, యెళువన్తునాలు, మడప్పురం పనిరెండు, కచ్చనత్తిలె మూణుమహాణం నడక్కుధు, యిదుక్కుమన్నంగాలులె, మూణులక్షక్కలనెల్లుం, ముప్పదునాయరంపొన్నెన్నుం, గుత్తిహిపట్టె యెళధి క్కొండార్ ॥ ౧ ॥

మరొకకరిణం చెప్పేది:—స్వామి పరాక్కు, అందప్పడిక్కి నెల్లుం అళ వానుల్ పొన్నుం శెలిత్తానుల్ మణియగారర్ కోవిలప్పత్తరం నడప్పివియ్యా మల్ అల్లాం బొత్తుక్కోళ్ళురోమెన్న నెల్లల్లాం పరంబా శాచ్చార్, కోవిలుక్కు శిరిప్పుకట్టళయ, అరమనె యిలె దినమెన్నుకు అంబెదుపొన్నుక్కుడుక్కురా ప్పోలెయాచ్చిధు ॥ ౨ ॥

శామి పరాక్కు, యిదుతవిర, పుష్పనక్షత్తెలె లక్షత్తునంబెదునాయిరం యిలెప్పమరం, అంబెదునాయిరక్కలక్కొట్టికాణుం, అధల్లాం కరతోరయిలె శెందు పోరధు, క్రయక్కారం గయిలె కడక్ గట్టా తిరువెళక్కు యెన్నిక్కొళ్ళ ప్పోలె యాచ్చి, ఉత్తరపారుపత్యగారర్, అంగుం యింగుం వోడిక్కొండు తిరి యిధివోళియ వొన్నుం పరామరశిక్కురు ధిల్లె ॥ ౩ ॥

మరొకండు:—శామి అడియె న్నొణ్ణప్పం కేట్టరుళ, నంబిమారు యెల్లాం కోళంబుప్పాలుం, తిరువిశాం సావడ్రధివోళియ, వోరువరాహిలుం, వొన్నుం, అరిక్క యిడ్రవాళ్లిల్లె, యిదుత్తవిర, అరమనెయిల్ కరక్కట్టు క్కాల్కట్టుక్కు, మువ్వాయిరం పొన్నుం, మొదల్ కడన్ మువ్వాయిరముం కుడుత్తిరుక్కురదు, అదువుం అరువుప్పణ్ణి అందప్పణముం తండయిల్లె, స్వామిశిత్తం ॥ ౪ ॥

అతికారిమాట—స్వామి వీరు యిప్పుడు విన్నపంచేశినందులో వొంటిమాక
నామీంద మోపాదిఅయితే వొకమాకకు పదిమాక లిచ్చెను.

మణియగాండు చెప్పేమాట—సామి అరసు నియా కిట్ట శొండెక్కెల్లాం, అదియే నిరుక్కిరేనే, కణక్కు వెళంగియెప్పులే శొమంద్ధ ఫల్లాం కుడిక్కిరేణ.

నాయంఁడు చెప్పేమాట—అవురా మీాఎగలెల్లా యెరంగమా, మేము ఫాల్గునోత్సవానకు వస్తున్నాము అంతా పరామర్శించుకునేము.

వా. తదనంతరంబ ముదం బంకురింప నఫల్గుఫాల్గునోత్సవారంభ లగునంబులఁ దాంబూలజాంబూనదంబులం బహూకరించి పంచెనఁట యెటువలెను.

వా. ఆసమయంబున వాసుదేవపుర మహోత్సవయాత్రాముహూర్తవిధానతజ్ఞులు ప్రశ్నఫలగణితభాగవిభాగాభిజ్ఞులు దైవజ్ఞులా సార్వజ్ఞనిధి సమ్ముఖమ్మునకు వచ్చిరఁట యెటువలెను.

ద. పట్టెనర్ధనములు పెట్టి పంచాంగములు పట్టి, పట్టభద్రుని జేర వచ్చిరి దైవజ్ఞులు.

వా. ఈవిధానఁ జేరవచ్చిన సిద్ధాంతవేదులం జూచి యద్ధారుణీపరిణి యేమనుచున్నాఁడు.

నాయంఁడు అనేమాట—రారయా మౌహూర్తికులార, పెరుమాళ్లకు బ్రహ్మతిరునాళ్లగద, సేవించి రావలెను, ముహూర్తం నిర్ణయించరయా.

వా. అని భూనాయకుం డానతిచ్చిన గణితజ్ఞులకు లగ్ననిర్ణయంబునకుగా వివ్చనగా బహుచర్చలు నడచెనఁట యెటువలెను.

భైరవజోస్యులు-- మంచనభట్లుగారు పంచాంగం విప్పుర్ధా ॥ ౧ ॥

మంచనభట్టు — భైరవజోస్యులు నేరని మాటలె ఆడుదువు. చక్కంగా అశ్విని భరణి కృత్తికలు గురుతెరుంగవు నీకు పంచాంగం విప్పేదిన్నా నీ భవిష్షికి ॥ ౨ ॥

భైరవజోస్యులు—మంచనభట్లుగారికి మూలానక్షత్రమా మాటాడకమునుపె మూలం రేగుచున్నది ॥ ౩ ॥

మంచన—ఓరి భైరవజోశ్శిగా తిథివారనక్షత్రయోగకరణాలలో వొకటి గురుతెరుంగవె పంచాంగ మనంగా యేందిరా ॥ ౪ ॥

భైరవజోస్యులు—మంచనకు ముక్కుమీాదనె వుండును కోపం, సూర్యసిద్ధాంతం యెరింగినవాని కొడకవు, మొన్నటి అమావాస్యానాడు సుప్రాతికావరక గ్రహణమనిన్ని ఆగ్నేయస్పర్శ అనిన్ని దబ్బరలే వ్రాస్తివే. మేము ఆర్యభట వాక్యపరహితాల గ్రహస్ఫుటం చేసి గ్రహణము లేదంటిమే ॥ ౫ ॥

మంచన—నీవు పోచవసోమయాదులవారింట మొగవాండు బుట్టునని ప్రశ్నజెప్పి యేకాతురప్రయోగం చేయించుక వస్తివె ॥ ౬ ॥

భైరవ—నీవు బుచ్చాఁధానికొడుకు బచ్చిగాండు పరహారోయేంట పల్లకి యెక్క
నని జాతకం వ్రాస్తివె, యిదిగొ బిచ్చ మెత్తుక తిరుగుచున్నాండె. ౭.

మంచన—నే ఫలభాగం వ్రాశిన దిక్కున పదివేలమంది పల్లకి పదస్థులైనవారు
నీకేమి తెలుసు పోరా.

మధ్యస్థి—వోయి చాలించరోయి మీజగడాలు. నగరివారు ముహూర్తం నిర్ణ
యించుకుంటె యేమాగాథాలాడుచున్నారు.

వా. అనిన విని వారి సంవాదము చాలించి లగ్ననిర్ణయము చేసిరఁట యెటు
వలెను:—మేషం, వృషభం, మిథునం, కటకం, సింహం, కన్య, కన్యకు స్వామి
వీక్షణ శుభవీక్షణాలు కలిగినప్పటికిన్ని తులాలగ్నము చరలగ్నము గనక,
యాత్రకు మహాప్రశస్తము, లగ్నాధిపతి శుక్రుండు సప్తమస్థుండు కేంద్రించ్చి
లగ్నము పూర్ణముగా చూస్తున్నాండు. స్వస్వామివీక్షణశుభవీక్షణాలు కలిగి
యున్నది గనక భాగ్యస్థానాననుండ్డి బృహస్పతి చూస్తున్నాండు గనక,
"యోయో భానస్వామిదృష్టో యుతో వా, సౌమ్యైర్వాస్యాత్తస్యతస్యాభి
వృద్ధిః, కళ్యాణసిద్ధిః పునరాగమశ్చ" అన్నాండు గనక తులాలగ్నము
విజయయాత్రకు మహాప్రశస్తము, స్వామిచిత్తము.

వా. అన విని యంతరంగంబున సంతోషంబంది మెచ్చుగా నచ్యుతవిజయరాఘవ
క్షితితలాధ్యక్షుం డక్షణంబ దక్షిణద్వారకానగరంబునకు వచ్చెనఁట యెటు
వలెను.

౩ దరువు - కేదారగౌళరాగము - ఆదితాళము.

మన్నారుదానుండు మగువలు గొలువంగా, మన్నారు కోవిలకు మక్కువతో వచ్చె.

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన యచ్యుతవిజయరాఘవుం డచ్చెరువందినెచ్చెలులుఁ
దాను ముచ్చట దీర నచ్చట దిక్ప్రాకారగోపురాకార సారకాసారవ్యతరది
వ్యారామ సీమంబు లవలోకించి వచ్చిరఁట యెటువలెను.

సీ. విజయరాఘవమహీవిభుఁడు దాఁగట్టించు గోపురంబులు మించు గోపురములు
చక్రవాళాద్రితో సరిసేయఁ దగుకోట యారసాతలమంటు నగడితలును
దిరుమాళిగలచెంతఁ దీరైనవీథులు మేరుమందరముల మీఱు తేర్లు
కృష్ణతీర్థంబు హరిద్రానదియు క్షీరసాగరముఖములౌ సకలతీర్థ [లు
ములును జంపకవనశతంబులునుమఱియు, మన్ననారులు వేంచేయుమంటపము
కరితురంగమరథయోధవరగణంబు, పరఁగఁ గన్గొనెఁ గన్నులపండువుగను.

వా. ఇవ్విధంబున నవ్విజయరాఘవేంద్రుండు నగరవైభవంబులు విలోకింపుచుఁ

గాంతలుం దాను నంతఃపురప్రవేశంబు నటించిన యనంతరకథాసంవిధానం
బెటువలెను.

౧ దరువు-భైరవిరాగము-రూపకతాళము.

అవసరంబులవారు వరుణాబ్జదేవీశు । నవసరంబులు దెల్ప నతివేగమున వచ్చిరి.

వా. వచ్చి యీసుమసాయకజనకసమయసూచకులు మన్నారుదాసధీరునితో నే
మని విన్నవింపుచున్నారు.

అవసరాలవారు—స్వామిపరాకు । పెరుమాళ్లు వరుణాంబురుహదేవియు గరుడ
వాహనాధిరూఢులై తిరువీథులు వేంచేయుచున్నారు. స్వామిచిత్తం.

వా. అనిన విని యీయవనీవినేత యంతరంగంబున నుప్పొంగి రంగుమీఱ
కొలువుసింగారం బయ్యెనట యెటువలెను.

సీ. నెలంత యొక్కతె చేరి సిలువుటద్దము బట్టెం జెలువ యొక్కతె యోరసిగ యొనర్చెం
జంద్రాస్య యొక్కతె జాజిసరుల్ సుట్టెం జాన యొక్కతె తిరుమాల్ జాఱంగట్టెం
గలికి యొక్కతె దిద్దెం గస్తూరి తిలకంబుం గనకాంగి యొకతె చౌకట్లు వెట్టె
జాణ యొక్కతె బురునాహిజాను బూన్చె సకియ యొక్కతె యఱచట్టదొడిగెం
దరుణి యొక్కతె హారవుగా దట్టిగట్టె, వనిత యొకతె దుప్పటివలె వాటువైచెం
బడంతి యొక్కతె చెవులజవ్వాది యుంచెం, గొమ్మ యొక్కతె కుంకుమ నెమ్మినలందె.

వా. ఇవ్విధంబున నవ్వనితలు గైసేయ మఱియు నమ్మన్నారుదాసుండు వన్నెగా
సింగారించుకొనె నట యెటువలెను.

సీ. వైరులతలమెట్టు వామపాదంబున డంబుగా బిరుదు పెండెంబు వెట్టె
సాధుబృందముం బ్రోవంజాలు హస్తంబుల నమరం గెంపులకడియములు పూనె
మన్నారుదివ్యనామము నిల్పునురమున మేలైన గోపాలతాళి వైచె
హరినామకీర్తనం బాలించు వీనుల ముత్యాలవజ్రాల మురువు లూనెం
జెలువమన్నారుశ్రీపాదములం జెలంగు, నట్టి శ్రీతులసీదళంబు మౌళిందాల్చె
శిరమునను జాలకాంతులు చెలువుమీఱ, రతుల హెచ్చిన పచ్చతురాయి దాల్చె.

వా. ఇవ్విధంబున నవ్విశ్వవిశ్వంభరారమణుండు రమణీజనంబులుం దాను
విహంగపుంగవవాహనోత్సవాలోకసముత్సుకతత్సమయోచితశృంగారంబు
రంగుమీఱ రంగత్తురంగమమతంగజశతాంగకులసమాకులం బైన రాజ
వీథిని దేజంబు మీఱ విజయుని రీతి విజయంచు సమయంబునం గనకాం
నాయికాకనకవనీనాయకులు మురువుమీఱ గరుడవాహనాధిరూఢులై వేం
చేసి రంట యెటువలెను.

ద. సౌరాష్ట్ర॥ ఆది॥ పులుగురా తేజని బొలువుమీఱంగ నెక్కి, చెలువమన్నా రును జెంగమయు వచ్చెను.

వా. ఆసమయంబున మీసరంబుగా నంబుజాక్షుని వెంటనచ్చు వారిజాక్షులు ముదముమీఱ పదకేళిక వినిపించిరఁట యెటువలెను.

పదము. తాళఁజాలరా తమిమించెరా

శ్రీళితో వన్నెలునో గా బంగారుమన్న ముొక్కే రా॥ ౧

మగఁడు నామీఁగ దండెత్తె మమత మిగుల హెచ్చెరా

గరుడవాహన కౌఁగిటఁ జేర్పరా॥ ౨

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చెలువ మన్నారును జెంగమయు వేంచేయు సమయంబున నాదివ్యప్రభావంబుగల యోగివరాహస్వామియు నుల్లసత్తేజోవిరాజమానులైన తిల్లగోవిందరాజులును రమ్యవైభవంబున రాణించు శార్ఙ్గపాణియు నవక్రపరాక్రమంబు గల చక్రపాణియు వైరిమదాపహారి యైనశౌరిరాజస్వామియును నీలాంబుజశుభాకారంబు గల నీలమేఘస్వామియు శృంగారవైఖరిం జెలంగు సింగపెరుమాళ్లును దళితసుజనాంహుం డగుతంజపురి నరసింహుండును రఘునాథనరనాథప్రతిష్ఠాపరుం డగురఘునాయకులును రఘునాథపురాగ్రహారాగ్రనుశోస్థైె రమణీయుం డైనరఘునాయకులును, ఆ రఘునాథమనుజనాథుండును రంగద్విహారు లగు తిరుమంగయాళ్వారులును మొదలుగా సురిపమ్మచేతఁ బూజలు గొన్నతిరుపతులనుండి వేంచేయు స్ఫూర్తిగల నిజలీలామూర్తుల నందఱి నవసరంబులవారు బడి బడి విన్నవింపఁ బొడగనిపించుకొని ముందుగా భేరీశతంబులు బోరుకలంగ ననుందచతురంగబలంబులు సందడిగ నడనఁ బొడుగు లగు గొడుగులును జొక్కంబు లగు టెక్కెంబులును నరుదు లగు బిరుదులును మనుజనయనోత్సవకారణంబు లగు మకరతోరణంబులును జాలరాణించు చాలుదివటీలును నెఱనెడలఁ దీరు నందీపంబుల తేరులును ప్రావీణ్యంబు మీఱఁ గావించు రావణ కుంభకర్ణ వాలి సుగ్రీవ హనుమదాది భావంబుల మించు దీపప్రతిములును నాయువు లైనమేరువు దివటీలును నెంచఁదగి మించు కంచు, వెండి, బంగారు కెడిపటీలును రాణగల బాణవిద్యలును దండిగా నిండియుండు గోవర్ధనోద్ధరణ గోపికావస్త్రాపహరణభావ ప్రతిములును నింతుల వసంతకేళికవిధంబును నుల్లసిల్లు మల్లయుద్ధప్రకారంబును మొదలుగాఁ బలువగలఁ బన్నితెచ్చు యంత్రంపు ప్రతిములును విజయరాఘవ భూచక్ర

విభుండు సమర్పించు భూచక్రగొడుగులును సౌవర్ణరాజచ్ఛత్త్రచామరధ్వజవ్యజనాదులును, రంగారు బంగారు పనిహాగువులు గలహారిగలును నిరుగడలఁ జాలుగా నడవఁ బొగలేని పగలువత్తులు మిన్నగా వెన్నెలలు గాయ, యెగ్గాళెలు బూరగాళెలు దిగ్గగనాంతరంబుల నగ్గలంబుగా మ్రోయ హృద్యంబు లగుచక్రవాద్యంబులును, రంగారు సంగీతమేళంబులును బాలికలు వినుపించు కేళికలును సన్నిధిం జెన్నుమీఱ వెనుకదిక్కునఁ గనకప్రతిమాచిత్రితంబై యుప్పరం బంటు గొప్పపూచప్పరంబు దనర నరగజంబులును గజంబులమీఁది పమామీలును దిక్కులఁ బిక్కటిల్ల నొక్కటిగఁ మ్రోయ నల్లచెంగమలవల్లికాంబయు శ్రీరాజగోపాలస్వామియు రాజవీథిని దేజంబు మీఱ వేంచేయు నవసరంబున నవ్విజయరాఘవేంద్రుఁడు జవ్వనులును దాను గోరికమీఱఁ జేరికఁ జేరి సేవించి మదిని భావించి ప్రదక్షిణంబు గావించి తత్ప్రసాదంబు స్వీకరించి యామున్ననాయుల సన్నుతి చేసెనఁట యెటువలెను.

సీ. కరుణారసము చిల్కు కడకంటిచూపులఁ గరిమతో భక్తులఁ గాచువానిఁ
జందమామనుమించు నందంబు గనుపించు మొలకనవ్వులముద్దుమోమువానిఁ
బద్మంబుపై వ్రాలు భ్రమరం బనస్నించు మెటికస్తుఁబొట్టు నీటువాని
విజయసారథియౌట విజయంబు చేకూర్చు కనకవేత్రము కేలఁ గలుగువాని
నొడలను నైరముడిదాల్చు నంబిగాని, గొప్ప చౌకట్లు వీనులనొప్పువాని
రాజితం బైనకనకాంబరంబు వాని, గంటి మన్నారుఁ గన్నుల కఱవుదీఱ.

వా. అని సన్నుతించి విజయరాఘవచంద్రుండు చంద్రవదనలుం దాను నయ్యాదుకులచంద్రు నగ్రభాగంబున సంచారరాజగోపాలుండో యని ప్రపంచమూహించ నచ్చటికి మచ్చెకంటులు ముచ్చట దీర నచ్యుతవిజయరాఘవేంద్రుని విలోకించ వచ్చిరంట యెటువలెను.

శుద్ధసావేరి॥ ఆది॥ ద॥ అంగజునిచెలువున నలరు మన్నారుదాసుఁ, బొంగుచుఁ గనుఁగొని పూనివేడుకను॥ బంగారుమేడలను బాగుమీఱంగఁ బౌర, శృంగారసతు లెల్లఁ జేరవచ్చి రపుడు.

వా. ఇవ్విధంబున నచ్చెలువలు (వచ్చి) విచ్చలవిడిగా నచ్చట నేమని ముచ్చటలాడుచున్నారు.

ద్వి. చెలువమన్నారుదాసు చెలువంబుఁ జూచెఁ, నలిరుఁబోఁడి యొకర్తు తలయూఁచి వేచ్చెఁ, జానయొక్కతె వానిచక్కఁదనంబు, వేమాఱుఁ గనుఁగొని విస్మయంబం

సువిదయొక్క తేవాని సొయ్యారమునకు, నవురౌరయని మెచ్చి యూచాయనిలిచె
సుదతియొక్క తే వానిసొగసుం గన్గొనుచు, మదిరాక్షి వీఁడెపో మన్మథుండనియె
వలరాచసిన మెత్తి వనితయొకర్తు, చెలువుని జేసాఁచి చెలరేఁగి పిలిచెఁ
గులుకుమిటారంపు గుబ్బ లబ్బఁగను, బలుకరించె నొకర్తు బాన రమ్మనుచు
వలపు రెట్టించెరా వలరాయలోనఁ, జెలువరాయలు నన్నుఁ జేకోర యనియె
నే వింతదాననా నీ వింతసేయ, గావ్వోరి రసికుండ రాపుసేయక నె
నింతిరో పినికి నెంతగర్వంబు, కంతుఁ డీతని పాటి గాఁడోటు జగతి
నీసాటి లిందఱు నేమిపుణ్యంబు, చేసిరో యితనితోఁ జెలిమి సేయుంగఁ
గొమ్మ మాటాడఁడే కోపమో తనదు, సొమ్మేమి పోదు ముచ్చనగలు వాని
వీని మెప్పింతునే వెందరో నేను, సూనాస్త్రు మొనలను జూడునా నేర్పు
అనిముచ్చటలు హెచ్చ నంగనామణులు, ఘనమనోరథములఁ గలఁగి రావేళ.

వా. ఈలాగున లీలావిలాసకలాకలాపకమనీయ లైనమానవతులు సూనశరానల హానళ్ళ స్థైరింపలేక సొంపుసడలి వెడవిల్తుదూఱి కడలేని మోహాంపుకడలి మునిఁగి బహువిధంగుల నేమనుచున్నారు.

7 ద - లలితపంచమము - ఏకతాళి.

వలచినవారు లేరో వలపించువారు లేరో, చలము సేసేది మేరా సరసకుఁ జేరరారా!

8 ఖాబి - రూపకము. [నాకారా

చక్కనివారు లేరో సొక్కించువారు లేరో, మొక్కళింపుగుణము మానరా మోహా

వా. మఱియు సిద్ధలు నన్నెలాంత్రు మన్నారుదాసుం జూచి యేమనుచున్నారు.

9 సగువు - తోడి - ఆది.

మరుండు పచ్చిబోయాగా, మక్కువఁ గౌఁగిలీయరా
మరులు హెచ్చెరా మన్నారుదాస ధీరమల్లారు ॥ ౧
సన్ను రతులఁ నేలరా సగుఁబాటు సేయనేలరా
మన్నారుదాస లాలింపగా మనవులాలింపరా. ౨

వా. మఱియు నిద్దఱు గజయానలు విజయరాఘవుం జూచి యేమనుచున్నారు.

ద. మోహము నిలుపలేరా, ముద్దువిజయరాఘవధీర
మోహనాకార యేరా మొక్కే నుఁ గౌఁగిలీరా. ౧
నీవు సేసేది మాయరా, సిటుకాఁడ మతేమాయెరా
భావమెలే సతమాయరా, పగలు రేలు మరుసామాయెరా. ౨

10 కళ్యాణిరాగము - ఆదితాళము.

కొమ్మ రమ్మని చీరరా కులుకు గుబ్బలు చీరరా
కమ్మవిల్తుండు పగదాయెరా కగుణనీకేల లేదాయెరా.

వా. మఱియు నిద్దఱు కంజాక్షులు తంజాపురాధ్యక్షునిం జూచి యేమనుచున్నారు.

11 భైరవి - రూపకము - ద.

ఆశయూ నేనున్నేలాశయూ నేకా, వాశియా యెన్నకూడ నళవుక్కొరుక్కాల్ వాడా.

12 నాగగాంధారి - ఆదితాళము.

శొల్లైవాడా పొరుఠగస్యం శొల్లైవాడా, యెల్లారుం గేళ్కచ్చొన్నా లెదా యున్ను యిరుక్కప్పోరా.

వా. మఱియు నొకవిలాసిని కళావతినుతునిం జూచి యేమనుచున్నది.

13 ద॥ సాళగసౌరాష్ట్ర - ఆదితాళము.

బేగబారో సామీ బేగబారో త్యాగభోగరాయదయధనళునాను.

వా. ఈరీతిఁ బౌరనారీతిలకంబు లంగంబులఁ బులకలు తులకరింప మెచ్చగా నచ్యుతవిజయరాఘవునిం గనుంగొని యనంగునిబారి సైరింపలేక చొక్కి తక్కి యలసి సొలసి తదేకాయత్తచిత్తలై యున్న యనంతరం కథాసంవిధానం బెటువలెను.

ద్వి. ఆవేళ నొకయింతి యంగజుదంతి, చేమంతిపూబంతి చెలుల మేల్బంతి
చెఱకువిల్తుకటారి చికిలిమిటారి, మురువుమీఱినకొమ్మ ముద్దులగుమ్మ
యంబుజమృదుపాణి యలినీలవేణి, కంబుసోదరకంఠి కలకంఠకంఠి
మెలజవ్వనపుచాన యిభరాజయాన, నెలరాజు పూముల్కి నలవులకల్కి
రాజచంద్రునిపుత్రి రమణీయగాత్రి, రాజసభాసన రాజీవనయన
చెంగావివలిపంపు చేలధరించి, రంగుముత్యముజంటరవికయుఁ దొడిగి
పడఁతుల తలమిన్న బాగైనయట్టి, జడనిండ సంపంగి సరములు చుట్టి
తీరుగాఁ గస్తూరితిలకంబు దీర్చి, హారంబు లురమున హారువుగాఁ జేర్చి
పంజులకమ్మలు బాగుగాఁ బెట్టి, రంజిల్లు కెంటసరంబులు గట్టి
హారువైన బవిరెలు నమరంగనుంచి, మురువుగా ముత్తెపుముగువు ధరించి
ముంగఱసరి పెణల్ ముద్దుకంఠియును, ముంగాముకంబులు మొదలుగాఁగలుగు
సొమ్ములెల్లధరించి సొగసుమీఱంగఁ, గొమ్మలు గొలువఁగ గోపాలుఁజూడఁ
గంతునిచేయమ్ము గతి సౌధమునకుఁ, గాంతిమతీసతి కడువేడ్క వచ్చె.

14 ద - బిలాహరి - ఆది

రతినాలయుందెల రవళి రాణింపఁగా, సతులతోఁ గాంతిమతి సౌధంబుఁ జేరె.

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన యామచ్చేకంటి పచ్చవిల్తునిం గన్నయ్యను నెయ్యంబున సేవించి మదిని భావించి తనముచ్చట విచ్చనవిడిగా నేమని విన్నవించుచున్నది.

14 ద - ఘంటారవము - ఆటి.

చక్కెరవిల్తునిం గన్నచక్కనివాని, దిక్కులకీర్తిచే నెక్కునైనవాని. ౧

భుజబలంబునఁ జాలఁ బొగడొందువాని, విజయునిరీతిని వెలసినవాని. ౨

కలవానితో సాటిగలవాని నాదు, చెలువునిగాఁ జేయు చెలునమన్నారు. ౩

వా. అని యారాజకుమారిక తనకోరిక మన్నారుకు విన్నవించి కందర్పకోటిసౌందర్యధుర్యుని, ఆశ్చర్యచర్యా నాన్యపాలనర్యుఁ జూచి యాసూననాయకజనకుండు నానాయకుని జేరికచేసె నని మదినిముదమందుంది తనసద్దనున్న ముద్దియల విలోకించి కించిదవనతవదన యై నలుదిక్కులు చూచు చెలువునఁ బునఃపునరవలోకంబులు చేయుచు నచ్చెలువ మన్నారుకు నచ్యుతవిజయరాఘువునకు నేదారిని భేదంబుగానక యేమనుచున్నది.

పద్యం కాంతిమతి చదివేది.

సీ. వక్షఃస్థలంబున వన్నెకెక్కిన మచ్చ లాలితం బగువనమాలికయును
పరిలేనికరముల శంఖచక్రంబులు నవరత్నమయ మైన నవ్యనేత్ర
మనుపమం బైమించు కనకాంబరంబును రమణమైమీఱు వజ్రములవంకి
ముంజేతులనుమించు ముత్తెలకడియముల్ చరణపద్మమునందు బిరుదుపెండె
మమరె నిద్దతి యందును నందముగనె, యెంత భేదించినను భేద మెఱుఁగరాదు
కావునను రాజగోపాలదేవుఁ డిపుడు, దనం రూపద్వయంబును దాల్చె నేమొ.

వా. అని శుభోదర్కంబుగా వితర్కింపుచు నా బాలార్కతేజుని లక్షణోజ్జ్వలంబగు వక్షఃస్థలంబున భద్రప్రదం బగు మన్నారుదాసముద్ర గనుంగొని యితండె రతివల్లభనిభుం డైన మన్నారుదాసవిభుం డని నిర్ణయించి యాపూర్ణేందువదన తలయూఁచి యాయంద మాచంద మారువారంబు లావన్నెలామిన్న లాయొయారంబు లాముద్దు లాసుద్దు లా మేటిశనము లావలపు లాసొలపు లాచక్కఁదనము నాహూపు నాచూపు నాజవ్వనంబు నాహావమాభావ మాయనుభావంబు లాదిగా ంగుమీఱు శృంగార విలాసకలాకలాపంబుఁ గనుంగొని యనంగునితాపం బాఁప లేక చాపలంబున నేపుమాని

యాపల్లవాధర కైసండగొని వేదండయాన చంపకగదీప్తి యగు ఖండపర
శశిశోభూషణంబు భీషణంబుగాఁ దోఁచి చెన్నమీాఱఁ గన్యాంతఃపురంబుఁ
బ్రవేశించెనఁట యెటువలెను.

వా ఆసమయంబున సగుణాబ్జగమానసోహరుండును లీలగా నాచోళధరణీరమణీ
పరిణేతయును దమతను నౌవులు సేరి నెలయుచుండువేళ సకలజనస్తోత్ర
పాత్రంబగు వసంతోత్సవకథాసూత్రం బెటువలెను.

ద్వి అంతట రాజచంద్రాత్మజ వేడ్క, నంతఃపురముఁ జేరి యతివలుఁ దాను
బుష్పంపుబంతిగా బోంసేసి మేన, జవ్వాదిలంది పూసరములు చుట్టి
కపురంపువిడెంబు కడువేడ్కఁ జేసి, నృపతికందర్పుని నెమ్మది నుంచి
యంతరాను తూఁగుటుయ్యెలఁ బవ్వళించి, నెలఁతసుఖంబుగా నిదురించువేళ
మును దాను జూచిన మోహనాంగుండు, తనవద్దఁగూర్చుండి దయఁబ్రకటించి
కురులు నున్నఁగ దువ్వి కొప్పమరించి, విరవాదిసరములు వేసలింజుట్టి
మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దిడి నిండు, ప్రేమతోఁ గౌఁగిటబిగియించి పసఁగి
మొలకచన్నులు చీరి మోవియుఁ గ్రోలి, నెలవంకమడుపులు నెనయగ పొసఁగి
యొరపైన తొడలపై నుంచి లాలించి, తగుణి నేమన్నారుదాసుండ ననుచు
- - - - - - - - - - - - నేరుపు మెఱసి, - - - - - - - - - - - - యట్లు
కలగని మేల్కని కలకంఠకంఠి, వెలవెలంబాఱును విస్మయంబందె.

వా. ఈలాగున మేలుకాంచి బాలికామణి క్రమ్మఱఁ గనుదమ్ములు ముకుళీభవిం
పంజేసి పూర్వానుభవంబు గానలేక విరహంబాసలేక తనలోఁ దా నేమను
చున్నది. కాంతి మతి చదివే పద్యం.

గీ. రాజగోపాలుఁ డేటికి రాజవీథి, వచ్చె సేవింప నేనేల వచ్చి తపుడు
విజయరాఘవవిభుఁ డేల వేడ్క వచ్చె, వచ్చెఁగా కేమి కల నేల వచ్చె నతఁడు.

వా అని యౌవనజగంధి తనచెలువుండు కలలోన బాళిచే లాలించిన లీలా
విలాసంబులు తనలోనె తాను దలంచి కలంగుచు నచ్చటికి వచ్చిన నెచ్చె
లులంజూచి యేమనుచున్నది.

౧౫ పదం - కాంభోజి - అటతాళము.

చెలువుగా నేఁడు నాకలలోన వచ్చిన, చెలువుఁ డేఁడే చెలియ చెలువుఁ డేఁడే. ౧
ముద్దుఁ బెట్టఁగ వాఁడు వద్దు పొమ్మంటినో, సుద్దులఁ దేలించి సొక్కించనైతినో. ౨
మొలకచన్నులమీఁద నెలవంక లుంచితే, వద్దుపొమ్మంటినో లేక వాదు సేసితినో.
నీవి యంటఁగఁ దాళి నిలువరాయుంటినో, యావగి దలఁచఁగ నౌను గాదంటినో.

వా. ఇవ్విధంబున జవ్వని యవ్విభుని గలవరించి కలవరించిన నంచెనున్న మించుఁ బోణు లొకరికొకరు మోములు చూచికొని చిఱునవ్వు నవ్వి తమలోఁ దామే మనుచున్నారు.

౧౬ ద - ఘంటారవము - ఆదితాళము.

తిరునాళ్ల యేవూరు తెలియలేవూరు, తరుణి యిది సజ్జకుఁ దానేల వచ్చె ౧
రాతిరిపొద్దున రమణి రావద్దంటు, చేతులాడించీని జాతులాడీని ౨

౧౭ సావేరిరాగము - ఆదితాళము.

ఆఁటది చూచెనా యాపట్టభద్రుని, మాట లేటికి వాని మాయకులోనౌను।
కనుఁగొన్నయంతనె కలలోన వచ్చె, ననఁబోణి చెంతఁ జేరిన నెంత యానౌ॥

౧౮ నటనారాయణి - ఆదితాళము.

ముద్దువలె నుండునా ముదితయుమాటలు, పెద్దలు వినిరేని పేరడిగాదా
బుద్దిగాదిది నీకుఁ బొలఁతి యేమనేవు, గద్దతిశనములు కాదు చాలింపు.

౧౯ ఘంటారవము - జంపెతాళము.

పూఁపచన్నులపడుచు యేపుణ్యమెఱుఁగదు, పాపజాతి మరుఁడేల రాపుసేసీనే।
నిన్నుండి కాదఁటె నెలఁత యీవగలు, క్రొన్ననఁబోణినీవు కొంచెగత్తెవా కాని॥

౨౦ భైరవిరాగము - ఆదితాళము.

ఏలాగునైనాను యీయింతివలపు, బాలరో యిడుముకొని బైలుసేయరాదె.

వా. అని యివ్విధంబున జవ్వనులు బహుభంగులఁ దనమనోరథభంగింబు సేయఁ దలంచిన తెలంపునఁ గలంగి వారిపైతూరి యారాజకుమారి యేమని దూఱుచున్నది.

౨౧ ఘంటారవము - అట - పల్లవి. [గలరా. ౧

చెల్లఁబో యింతలు చెలులు గలిగిన ఫలము, ఉల్లసంబు లాడనెకాని యొద్దిక సేయఁ
కలలోన నేఁడు నా చెలువుని రమ్మంటినా, నలినాక్షు లింతలు నన్నె దూఱెదరు.
నచ్చితినేమాయ వలపు పుట్టించవలె, నిచ్చగిప్పొరుగా మగువలందఱుఁగూడి. ౩
వలపించి కలయని వానిందె నేరక, చులుకనేసె నెరుగా సుదతు లంతలు నన్ను. ౪

వా. అని యుల్లసంబు లాడినపల్లవాధరం జూచి యల్ల కల్లరిచెలులే మనుచున్నారు.

౨౨ కేదారగౌళ రాగము - ఆదితాళము.

వలపనంగ నేమి చెలువుఁడనంగనేమి, నలినాక్షి యెన్ని నేర్చినా వెచిన్నదానవు.

23 ఘంటారవము - రూపకము.

కలలోన వచ్చిన కాంతుండు నేఁడు, నెలఁత యీమాటలు నేర్పినా నీకు.

24 కన్నడరాగము - ఆదితాళము.

కులకాంత లేయూరు వలపు లేయూరు,నిలుపవే యింతట నీమంకుగుణము.

25 ఘంటారవము - అటతాళము.

భళి రాజచంద్రుని పట్టినెపుట్టి, కలఁగుదువా నీవు కలగని మగువ.

వా. అని యాతరుణులు నీతిగాఁ దెలుప వలపు నిలుపలేక బాళిచే బాలిక యే మనుచున్నది.

26 ద. సావేరిరాగము - రూపకతాళము

తరుణులారయీనీతితనకుఁ గొంత తెలియు నే,మరునిమాయలచేత మనసుకలఁగీని

27 మధ్యమావతి - అటతాళము.

కులసతి కిటువంటి కోర్కెగాదంటిరే,భళి కళావతిపట్టి పట్టభద్రుండని తెలియరా.

28 గౌడిపంతు - అట - దరువు.

బాల నీకుఁ జెలువుండని వలపని యేమనేరే, స్త్రీలని పురుషులని చెల్లఁబోలేరా.

29 పూరిబి - ఆదితాళము.

నెరజాణమాటలు నేర్పినా యంటిరే,నెరయ నీమాటలు నేర్పింగానలెనా.

వా. అని యివ్విధంబున నవ్వనజగంధి తనదండనుండు వేదండగమనలఁ గసరుకొని యసురుసురనుచు దెసలుసూచుచు వెసఁ గుసుమాయుధుం డంపఱలపరం పరల వెంపరలాడ సొంపు సడలి యానీటుకానిపై గాటంపుప్రేమ మాటలేక మాటలేక కన్నీరు గ్రమ్మ విన్ననై యూరకున్న నన్నెలాఁడి యెన్నరాని విరహా సాగరావగాహనం బూహించి యాహరిణాక్షు లెంతయు నంతనొంది చెంతఁ జేరి తంతన్యమానసంతాపచింతాపరిశ్రాంతస్వాంత లై తమలోఁ దామే మనుచున్నారు. చెలికత్తెలు చదివే పద్యం.

సీ. పలికిన మనతోడఁ బ్రతిమాట నల్కదు పలుమాఱు తనలోనె పల్కుఁగాని
చేయి వీణెయమీఁదఁ జేర్పంగ నొల్లదు చింతచేఁ జెక్కిటఁ జేర్చుఁగాని
సొలపుమై రాయంచఁ జూడఁగా నొల్లదు ప్రక్కను నలుగడఁ జూచుఁగాని
రహిమించుచిత్రము వ్రాయఁగా నెంచదు నసునుతిఁ గొనగోట వ్రాయుఁగాని
వేయుఁ జెప్పంగనేల నీ వెలఁది కిపుడు,మదనతాపంబు నిన్నుదిఁ గుదురుకొనిగరు
నువిదఁ గన్గొని మన మెటు లోర్వవచ్చు, నెలఁత కీచింత యేరీతి నిలుపవచ్చు.

వా అని యీలాగున బాలిక లాలోచన సేసి యానారీతిలకంబు నొకరీతి నూఱ డించ నెంచుసమయంబున నాకాంతల కాకాంతిమతికివి బరస్పరోచితవచ నరచనాచమత్కారంబు నడచెనంట యెటునలెను.

౩౦ పూరిబి - ఆదితాళము.

నీయంచసొగసెల్ల నెరయింపుచును మించు,రాయంచనడలేల రమణిచూడవీవేళ.
ఓరాజముఖులార యారాజహంసునొ,య్యారంపునడలుచూచు దారిగోరుదును.

౩౧ మారువధన్యాసి - ఆదితాళము.

ఇందునదనలు నీకు విందు సేసే రిపుడు, విందారగించ నీ విందేల రావు. ౩
తావిమించిన బావమోవి తేనెలుగాని, మీవిందు నేనొల్ల మీనల్లనేమి. ౪
కన్నువిల్తునికాక నెమ్మదినుంచక, కొన్నుబొమ్మలపెండ్లి నెమ్మి జేయరాదా. ౫
చెలువమన్నరుదాసుఁజెలిమిఁ బెండ్లాడుఁటే చెలువబొమ్మలపెండ్లి చెలువునవమరునె.
వా.అని మఱియు నావారిజాక్షుల నేమని దూఱుచున్నది.

౩౨పదం కన్నడ - ఆదితాళము.

హితమైన నెచ్చెలు లెవ్వరున్నారు, రతిరాజుగెల్చు విజయరాఘవుఁ గూర్చుటకు.
కనుతెప్ప వేసితె కలికిరో యిప్పుడు, యెనయంగ వాఁడు నాయెదుట నిల్చెని.
ఎవరు మాటాడినా యేమి నాచెవులకు, నువిద వానిపలుకువలె నున్నదివె. ౩
వేమఱు నెవ్వరిపేరునా బిలిచినఁ, బ్రేమ మన్నారుదానా యనేపేరు వచ్చెనె.
వా.అని మనోరథసాగరాభంగురతరంగడోలికాకేలికను దేలుబాలికను జూచి యాచకోరవిలోచన లీచెలువ తలంపు నలువచేనైన నిలుపనలవి గాదని తలం పునఁ దలంచి యేవెఱవుగానక యీతెఱవమరులు మఱపింపవలె నని యొక దారిఁ బూని యారామఁ దోడ్కొని యారామదేశప్రవేశంబు నటించిరంట యెటునలెను.

౩౩ పద్యము.

సీ. రంగుమీఱినయట్టి రతనంపుఁబావలు పదముల గీలించెఁ బడఁతి యొకతె
జాఱుపైఁట చెఱంగు చక్కఁగా సవరించి కైదండ యొసఁగెను గాంత యొకతె
బంగరు పనిహొర్వ బాగుగాఁ గనుపట్టి హారిగ వేడుకఁ బట్టె సతియొకతె
జతన పరాకు హెచ్చరిక యటంచును సారెకుఁ బల్కెను సకియ యొకతె
అపుడుము మిగిండి కాళాంజి కులరుసురటి,పొంకముగఁ గొందఱవలుపూనిరవు
లలితగతి మీఱెమ వసంతి యెక్కుయనఁగ,వనజలోచన యుద్యానమునకు వచ్చె.

౩౩ ద - మోహనరాగము - రూపకతాళము.

శృంగారవతులెల్లఁ జెలియనుదోడ్కొని, శృంగారవని లీలఁ జేరి రావేళ.

వా. ఇవ్విధంబున జవ్వని నవ్వనికిఁ దోడ్కొనివచ్చి యచ్చవనజాతు లచ్చవనవైభవంబు లేమని వర్ణింపుచున్నారు. చెలికత్తెచదివే పద్యం.

సీ. కొమ్మరో చూచితే గుంపులై యున్నవి చంపకంబులును రసాలములును
గన్నరో చూచితే గాటమై యున్నవి నారికేళములుఁ బున్నాగములును
జెలునరో చూచితే చెలువమైయున్నవి నారంగములును జంబీరములును
దనుఃశిరో చూచితే దట్టమై యున్నవి ఖర్జూరములుఁ గర్ణికారములును
మగువ చూచితే మొల్లలు మల్లియలును, బండిగురివెంద పొదలును బొండుమల్లె
లల్లిబిల్లిగ నల్లెడ నల్లుకొనుచు, నలుగుగుత్తుల మిక్కిలి నలరె నిచట.

వా. అని పలుకుచు నలసపవమానోపవన విహారంబు సలుపుచు నవ్వని వనీచక శిశుక శారికానికర కేకికులకోకకలహంసకోకిలానికలకలాహంకారహుంకారంబు వారింపనేరక కోరికల్తను లయ్యావన మదనదేవతారాధనసాధనంబులు సంపాదించిరంట యెటువలెను.

౩౪ దరువు - కళ్యాణిరాగము - ఆదితాళము

విరులు చిదిమి తెచ్చె విరిఁబోణి యొక్కతె, మరునిబూజసేయ మలయుచునపుడు.
పల్లవంబులు దెచ్చెఁ బల్లవాధరయొకతె, యుల్లంబులోఁ బుట్టు హాయలు వేలుపునకు
పత్రంబు లొక్కశతపత్రలోచన రతి, మిత్రునకుం బూజింప మైత్రిఁ దెచ్చె. ౩
తోయంబుఁ దెచ్చె నొకతోయజనేత్ర, కాయసంభవుఁ గర్పూరంబులో సంగుటకు
చందనగంధొకతె చందనంబును దెచ్చెఁ, జందుమేనల్లున కందంబుగాఁగ. ౫
కప్పురగంధొకతె కప్పురంబును దెచ్చె, నప్పంచబాణుని కారతులీయ. ౬

వా. ఇవ్విధంబునఁ బువ్వుఁబోణులు క్రొవ్విరులు దెచ్చి యవ్వరుఁబోణచేత రతిరాజపూజాసంవిధానంబు నడిపించిరంట యెటువలెను.

పద్యము, కవివచనము.

సీ. సంతసంబున నింకఁ గంతుని బూజించి యింతమైకాఁక నారింతు ననుచు
నంగనామణులెల్లఁ జెంగల్వడిగ్గియ చెంగట నెంతయు రంగుమీఱు
సురపొన్న క్రిందట హొరువులుగనిపించఁ బట్టుపైన విరులచప్పర మొనర్చి
పన్నీటఁ బదనిచ్చి మిన్నగాఁ గనుపట్టఁ గిన్నగా గంధంపుఁదిన్నె వైచి
చాతురిచెలంగఁ గస్తురి చేతనలికి, సిగ్గు దేఱంగఁ గపురంపు ముగ్గు వెట్టి
తమ్మివిరిరేకుపటముచఁ గమ్మవలపు, గోనజవాదిచే నిజభావములర.

మ॥ రతిదేవిన్ శరాంకుని స్సుమధనుర్బాణంబుల న్గందమా
రుతము న్శీకరు నవ్వసంతు శుకము న్రోలంబకాదంబసం
తతులం గోకిలశారికాప్రతతులం దత్తద్విలాసంబులన్
జతగూర్చెన్ లిఖయించి నిల్పుచుచటం జాతుర్య మొప్పారఁగన్.

వా॥ ఇవ్విధంబున సంవిధానంబు గావించి బింబాధర లాకంబుకంఠిచే శంబరా
రాతి దేవతారాధనంబు సేయుం బిరంట యెటునలెను.

కామసంభవం ధ్యాయామి, భావజ మావాహయామి, సూనశరాసనా
యనమః. సింహాసనం సమర్పయామి, అనర్ఘశీలాయనమః అర్ఘ్యం సమర్పయామి,
వాత్స్యాయనసూత్రప్రతిపాద్యాయనమః, పాద్యం సమర్పయామి, త్రిలోకలో
చనాసేచనకాయనమః, ఆచమనీయం సమర్పయామి, మానినీమానాపహారిణే
నమః స్నానోపచారం సమర్పయామి, కనకాంబురుహనాయికాకుమారాయనమః
కనకాంబరం సమర్పయామి, చందనాచలగంధవహస్యందనాయనమః చందనం
సమర్పయామి, అక్షతాంగాయనమః అక్షతాన్సమర్పయామి, కుసుమాయుధాయ
నమః నానావిధకుసుమాని సమర్పయామి, అనుపమానరూపాయనమః ధూపం
సమర్పయామి, విరహిజనప్రతీపాయనమః దీపం సమర్పయామి, హృదయైక
వేద్యాయనమః నైవేద్యం సమర్పయామి, స్తంభితశంబరాయనమః తాంబూ
లం సమర్పయామి, రతిరాజాయనమః నీరాజనం సమర్పయామి, సకలజనరంజనా
యనమః పుష్పాంజలిం సమర్పయామి.

వా॥ ఆసమయంబున శ్రీసుందరంబగా నారిజాతుఁ లారతిరాజున కారతు లెత్తిరంట
యెటునలెను.

దరువు. ఆరతికెనసన్చు నీరజేక్షణలు, ఆరతులిచ్చిరి యారతిరాజునకు.

వా॥ ఈవిధంబున నానతిచేతం బ్రోక్షైన ప్రీడానతులు షోడశోపచారంబు
లాచరింపఁజేయింప శంపాలతాంగి సొంపుమీఱ స్వాభిమతార్థవిధాన సమ
గ్రం జైనమదనదేవత నేమని విన్నవింపుచున్నది.

దరువు. వలరాజ నే నీకుఁ బలుమాఱు మ్రొక్కేను, జెలునమన్నారుదాసుఁ
జేకూర్పనయ్య.

వా॥ అని మఱియు నే మని ప్రార్థింపుచున్నది.

శ్లో॥ రతీశ త్వత్ప్రసాదేన రఘునాథనృపాత్మజః
మమ నాథో భవే దేష రాజా విజయరాఘవః.

వా. అని ప్రార్థించిన తత్క్షణంబ దక్షిణగాలిమైన యయ్యంగనకొంగు ముడి ఘటించె నత్తెఱంగున కనంగుండు తనంగు మానక కృతఘ్నుకృతోపకార న్యాయంబున నాయంబు దప్పి యాయుంబుజాక్షి కాయంబున గాయంబులు సేయ హాయి లేక హా యని యార్చి యాయజముఖి లజ్జ యుజ్జగించి సజ్జనున్న యజ్జలజముఖులం దెలియఁజాలక యుజ్జగంబులు తన్మయంబుగాఁ దోఁప నే మనుచున్నది.

౩౫ పల్లవి - ఖాబి - ఆదితాళము.

అంతఃపురంబున కళు కింతయును లేక యింతిరో వీఁ డేరీతి వచ్చెనే ॥ పదం ॥
ముద్దుఁ బెట్టి ముందుగా మోవి గంటిచేసి, సుద్దులం దెలించిన జాణగాఁడే వీఁడు.
మచ్చిక సేసి నాతో విచ్చనవిడిగాను, ముచ్చటలాడిన మునిముచ్చు గాఁడఁటే వీఁడు
నిన్న రాతిరి ప్రొద్దు నీటుకాఁడై వచ్చి, కన్నె నామానధనము గొన్న కన్నగాఁడే వీఁడు.

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౬ యదుకులకాంభోజి - అటతాళము - పల్లవి.

తామసము సేయనేలరా, తమితోడఁ గౌఁగిలీయరా, కాముండు పచ్చి బోయరా, కాఁకకుఁ దాళఁ జాలరా. ౧
చెలువుండ గుబ్బల నెలవంకలుంచితే, కలుకుసిబ్బెపుగబ్బి గుబ్బలగుమ్మెరా
వలపు రెట్టింప వాతెఱ తేనె యానితే, పలుచని కెమ్మోవి పలుగంటి సేసెరా
నెరజాణ జవ్వాది నెమ్మేన నలఁదితే, గిరిమమీఱ నేను గౌఁగిలించెరా. ౨
సంపంగి సరములు సిరినుండ చుట్టితే, యింపున జడకొద్ది యేను గొట్టేరా ౩
- - - - నీవు నన్ను సరగున గూడితే, మమున్ను - - మెప్పించెరా మన్నారుదాస.

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౭ కేదారరాగము - అటతాళము - దరువు.

చలము సేయ నేలరా సామినీకు మ్రొక్కేరా, తలిరువిలుకాని కేళినిదనివిదీరన న్నేల
ముద్దుఁ బెట్టరాయనిముదమున నే వేఁడితే, నొద్దికఁ జేరఁదీయక యోరమోము సేసేవు

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౩౮ కళ్యాణి - అటతాళము - పల్లవి.

వింతదాననా నే నీకు విజయరాఘవధీర, యింత దాఁపనేల యెలమి నానతీయరా.
సిగను విరులుచుట్టి జిగిమించు బురుసారుమాలు గట్టి, బిగువు గౌఁగిటఁ జేర్చి ప్రేమ రెట్టింప. చిగురాకుగెమ్మోవి చెలఁగి నే పలుగంటి సేయ, నగినకారణమేమి నామీఁదా నె దెలుపరా.

వా అని మఱియు నే మనుచున్నది.

39 ముఖారిరాగము - అటతాళము.

భూనాథుండ వైతే పొగడించుకోవలెఁ గాక, మానవతులతో దొరమైతే
మన్నారుదాస చెల్లునా. ౧

నారెకు నీచెక్కిలి నొక్కి సరసాన గోరఁజీరి, గారవంబున ముద్దువెట్టి కాఁగటఁ జేర్చి
చేరినాపుక్కిటివిడెము చెలిమితో నొసఁగంగా, ఓరిరారాయనిపిలిచి తేనోపననేవు.
వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

40 రేవగుప్తి - అటతాళము - దరువు

వద్దురా నే నీకు ముద్దురా మన మిద్దఱుఁగూడిన
గద్దఱి మదనుని ఐద్దులన్నియు మఱి బద్దులుగాదా. ౧
ఏఁతురా నను వింత సేతురా, యీతీరు నాతోను
జాతు లాడేది నీతులుగాదురా రాతిరి వేళ. ౨
మ్రొక్కితి నేను నీకుఁ జొక్కితి దక్కితిని మాయఁ
జిక్కితి నన్నింక మక్కువనేలరా చక్కనినామీ. ౩

41 సావేరిరాగము - అటతాళము.

ఏలరా నేఁడాళఁజాలరా, చాల నీపై నేను బాళితో నున్నాను
బాలా రమ్మని నన్ను లాలింపవేరా. ౧
ఈడరా నను దయఁ జూడరా, కోడెకాఁడ మరుండు
దాడివచ్చినిపుడు మోడిసేయక జోడుగూడి చేకోరా. ౨
వింటిరా నీ వగలెల్లఁ గంటిరా, తుంటవింటి నెర
దంటబంటు నాపై కఱుసేసీని మాయింటికిరారా. ౩

42 ఖాబిరాగము - అటతాళము.

మానరా మరుని పాద మానరా చాన రమ్మని మోవి
తేన లీరా మేలుదానరా నే నీకు దానరాధేయ. ౧
మెచ్చరా నీమనసు వచ్చురా గచ్చులుసేయక ముచ్చట దీరంగ
హెచ్చు ప్రేమ మీఱగుచ్చి కౌఁగిలీరా. ౨
పలుకరా నాపై వలపు చిలుకరా యళులకునళుకుదు
చిలుకకు నులుకుదు మొలక వెన్నెలలకు వెలవెల నౌదు. ౩
కన్నెను వయసునఁ జిన్నను వెన్నెలబైటను నిన్నరాతిరిగూడి
నన్నింతయేఁతురా మన్నారుదాస. ౪

వా. అని సఖియు నీ మనుచున్నది.

పల్లవి. రారా మ్రొక్కేరా విజయరాఘవధీర కలకలనవ్వులు గులికెడుచిలుకల
పలుకులు చెవులకు ముదకులయ్యారా. ౧

మరువిరిశరములు కరకరియురమున మెరయఁగఁ గరువలిదురమున దొరసె.

తుమ్మెద లొమ్ముగ దొమ్మిగఁ గ్రమ్మఁగ, త్రిమ్మరి నెమ్ములు ముమ్మరించెరా ॥

వా. ఈహాదన మదన వేదనోన్మాదజనితవికారంబులు బహుప్రకారంబులై తోఁచ నాచిగురుఁబోఁణి యొకమిఱుంగుఁబోఁణి యంకంబునం బొంకంబుగాఁ జొక్కి సోలసి పరవశ యై యుండు వేళ హాళిచే నీలాలక లత్యాదరంబున శైత్యోపచారంబు లాచరించిరఁట యెటువలెను.

౪౩ ఘంటారవము - ఆదితాళము.

మదవతీమణియొకతె మైమరంచెఁ బన్నీరు సుదతి యొక్కతె పూలసురటిచే విసరె.
జలజాక్షి వేఱొకతె చలువగంధమునలఁదెఁ గలికియొక్కతె చుల్లెఁగలువపూసలు.
చెలువయొక్కతె నించెఁ జెందమ్మిపుప్పొడి కలకంఠియొకతె కప్పురంబుగుప్పి.
బాలయొక్కతె గప్పె యాలరులదుప్పటి వాలుఁదియొక్కతె యిచ్చె విసనచెబంతి.
తామరతూఁడులు తెఱచుగ నమ్మెద భామయొక్కతె సిల్పెఁ బైపైని జిలికి.

వా. ఇత్తెఱంగున మత్తకాశినులు శైత్యోపచారంబులు సేయ నత్తఱి నాబిత్తరి చిత్తరు ప్రతిమకుఁ జైతన్యంబు గలిగిన చెలువునఁ దెలివిఁ జెంది కొంతవంతదీఱి తనయంతరంగంబు టెంతెరాక కెదురుచూచుచున్న యాసమయంబున విలాసవతి యను నెచ్చెలి యచ్చటికి వచ్చె నఁట యెటువలెను.

౪౪ ద - నాళగసౌరాష్ట్రము - ఆదితాళము.

ముకువుగాఁ గాంతిమతి ముచ్చట వెలయింప. విరులఁ జెండుఁ బూని విలాసవతి వచ్చె

వా. వచ్చి యానుచ్చెకంటి యచ్చట నున్న నెచ్చెలులఁ జూచి యేమనుచున్నది

౪౫ ఆహిరి - జంపెతాళము.

చెలియున్నవిత మేమి చెల్లఁబో యీవింత, కలికి నేనేరీతిఁ గన్నులఁ జూతు ౧
ఏనంత రాగాఁనె యింతి యెదురుగవచ్చు, నేను జేసిన నేర మేమొకో నేఁడు.
ముందుగా మాటాడు ముచ్చటల్ దెలుపు, నెందుకో నాతోను నేమాటలాడదు.
మీరందఱుండఁగా మేలఁతకు వెతకుఁ, గారణం బేఁగానఁ గలిగినఁ దెలుపరే.

వా. అని పలికి యాబాలికను జేరి యేలాగున లాలింపుచున్నది.

విలాసవతి చదివేపద్యం.

సీ. చెదరిన ముంగురుల్ చెలువంబు మీఱఁగాఁ గొనగోళ్ల దువ్వుచుఁ గొప్పుమర్చి
చిటులు గందపుఁ బూఁత బటువుగుబ్బల నఱజాఱు పయ్యెద నొంగుఁ జక్కఁ జేర్చి
డెప్పరంబుగ నంటుపుప్పొడుల్ రాలంగ మెఱసిన చెల్లి నెమ్మేను నిమిరి
చెక్కుటద్దంబుల చెమట పయ్యెద నొత్తి యక్కునఁ జేర్చి నెయ్యంబుతోడ
సకులలోన నన్నుఁ జాల లాలింపుచుఁ, బ్రాణపదముగాఁగఁ బనవయున
చిన్ననాఁట నుండి చేసిన చెలిమిచేఁ, బిగువ దాఁచ నెపుడు మనసుఁ దనకు.

వా. అనిన విని వనజగంధి యాకనకాంగితో నేమనుచున్నది

కాంతిమతి చదివే ద్విపద.

మన వీథిలో నిన్న మన్నారుస్వామి, యనువొంద గరుడవాహన మెక్కి రాఁగ
మనమందఱముఁ గూడి మణిసౌధమునను, గనుఁగొంటిమి గదవ్వే చెలంగ మనము
అతఁడో యితఁడో యనహాసవొందువాఁడు, వితరణగుణశాలి విజయరాఘవుఁడు
కులసతులుం దాను గోపాలదేవుఁ, గొలిచిరా నపుడు గన్గొంటిమి గనుక
యాఁ రేయి నిదురింప నరుణోదయమునఁ, గలలోన విజయరాఘవశౌరి వచ్చి
తిలకంబుఁ దీరుగా దిద్దెన ననుచుఁ, జెలఁగి చెక్కిలి గోరఁ జీరె నోయమ్మ
మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దిడు నెపము, చే మోవి పలుగంటి సేసెనోయమ్మ
అలరు కుంకుమ గంధ మలఁదెద ననుచు, నలుదగుబ్బలు కేలఁ బట్టెనోయమ్మ
కనకాంగి కౌఁగిటఁ గదియింతుననుచు, నొనర - - - - - - -
కలకంఠి విజయరాఘవుఁడ నే ననుచుఁ, బలికి విరులశయ్యపై ననుఁ జేర్చి
కంతుకేళిని గూడఁగాఁ జేఁదీయు, నంతలో మేల్కొంటినమ్మ వాల్గంటి.

వా. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

కేదారగౌళ - అట - పల్లవి.

ఏమని తెల్పుదు నేమి సేయుదును, కాముండు నామీఁదఁ గదుముచ్చరించినాఁడు.
మన్నారుదాసుండు మామతి రెట్టింపఁగాఁ, గన్నెరమ్మని పిల్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి
చిన్నని మోవాని తీరుగాఁ గొప్పున, సన్నజాజులు చుట్టి చాల లాలించినది. ౧
కలలోన విజయరాఘవశౌరి ననుఁ జేరి, కలకంఠి రమ్మని గారవింపుచును
కలపంబు నెమ్మేనఁ గలయఁగాఁ బూసెఁది, మొలక చన్నుల మీఁద నెలవంకలుంచినది.
రంతుకాఁడనట్టి రఘునాథనందనుఁడు, చెంతకు రమ్మని చెక్కిలి నొక్కి
పంతుమీఱంగ - - - - - - - - - నెంచినది. ౨

వా. అని పలికిన కలికి పలుకులు విని మాయువతితో విలాసవతి యేమనుచున్నది.

౫౧ ఘంటారవము - ఆది - పల్లవి. [గా ధంటవే.౧

హెచ్చుకోరిక గోరితివి యెలనాఁగ నీవుఅచ్యుత విజయరాఘవుఁ బోరకొంచె
ఆటపాటల చేత నందచందముల, మాటలఁ దేలించు మగువ లుండంగను.
సాటిలేనట్టి యాసార్వభౌముని గోర, బోటిరో యిది నీకు బుద్ధిగాదమ్మ. ౨
తల్లి మగుంగుదానవు తిండ్రి మూర్ధన్యుండు,చెల్లఁబో తోఁబుట్టు చేకత్తికాఁడు
ఎల్లబంధువులకు నెన్నికైయుండదు, చెల్లె యీమాటలాడఁ జెల్లునా నీకు. ౩
కులముగలదానవుకోరివిజయరాఘవుండె,యెలమిఁ బెండ్లాడితే నెన్నికొఁగాని
బలిమిముందుగానున మెపలుకరించితే,జలజాక్షీయదిమిగులఁజులకఁగాదఁటవే

వా. అనిన విని యాయింతితోఁ గాంతిమతి యేమనుచున్నది.

ద. హెచ్చుగా నామీఁద మచ్చిక గలిగిన నెచ్చెలుల్ వినరింప నీకన్న నెవరె.౧
పరులచిత్తంబులు బాగుగాఁ దెలియుచు నెరజాణమాటాడ నేర్తువే నీవు. ౨
ఎంతకార్యం బైన నింతిరో నీవు చింతసేయక నీవు చేకూర్తు గదవె. ౩
నెనరుతో నెప్పుడు నిను నమ్మువారల యెన లేనిపంతంబు లీడేర్తుగదవె. ౪
నీవంటి చెలిగల్గ నీరజలోచన యీవేళ నాకోర్కె లీడేఱుటరుద. ౫

వా. అనిన విని యాకుటిలకుంతల యఘటనఘటనాచాతుర్యధుర్యగనుక యాకన
కాంగి మనోరథానుసారిగా నేమనుచున్నది.

౫౨ కన్నడరాగము - అటతాళము.

నావంటిచెలియుండ నోవాలుగంటి, యేనంత లేలనేయే పంతిదాననా. ౧
తలంచినతలంపు తెలివిడాయెఁగనుక, పలరాజు నైన నీబంటుఁ జేసేను. ౨

౫౩ సారంగరాగము - ఆదితాళము.

వాలుగంటి బయలుపందిలిఁ బెట్టుదు, గాలిమూటగట్టుదుఁ గలంకనీకేల.
ఎటువంటిదొరనైన నేపలెనంటే, చిటుకుమనకుండాను జేకూర్చనేర్తు॥

వా. అని మందలించిన సుందరయానసుం జూచి యాయిందుముఖి డెందంబున
ముదంబు గందళింప నే మనుచున్నది.

౫౪ కేదారరాగము - అటతాళము.

నీవంతదానవని యేనంతిదెలియుదు, నో వెలందినామనవి నొద్దికనీయవే.౧
నానాయకునితో నునన్నుఁ గూర్చితివేని, సూనాయుధుని యాన సుదతనేనీదాన
ఈసొమ్ము లీతనువు లీసంపదలును, నీసొమ్ముగా నెంచు నెలఁత ముందరను ౨

వా. అనిపంచిన నాచంచలాక్షీ యగ్గలికమీఱ నిర్గమంబు - - - బునటించి
యనంతరకథాసంవిధానం బెటువలెను.

51 దరువు, సావేరిరాగము - రూపకతాళము.

పాదగమననిడుదగమన స్వామిద్రోడయపాదవింతె
పాదపద్మనడదుగమన స్వామిద్రోహరగండబిరుద।
పాదాంకాగచెలువదేవేంద్ర దృష్టిముష్యవధాన
పాదావధానయనుచుఁ గటికగమికాఁడువచ్చె॥

వా. ఈరీతివచ్చిన చేరువకాఁడు తనవెంట నెట్టుకొనివచ్చిన కట్టికవారినిం జూచి యేమనుచున్నాఁడు.

కటికచేరువకానిమాట:—

యెవంద్రా వోరి మనవాండ్లు యేలినవారు కోవిలకు నామతిరుతానకు వేంచ్చేస్తావుండారు తోలంగించ్చరావోరి। లేరయా వోయి లేరయా. యెయె యెయరావోరి। అల్లా బొంపనవాంణ్ని తోయరా! ఆమునుంగువాణ్ని లేపరా హోహోహో నామిపరాకు పరాకు। పరాకు దొరలు పరాకు। రాజులుపరాకు। విద్యావస్తులుపరాకు। పరాకుస్వామి

వా. అని బరాబరి సేయుచున్నసమయంబున నన్నరనాథుండు మన్నారుసన్నిధికి నేమంబున నామతీర్థంబునకు వచ్చెనంట యెటువలెను.

52 దరువు, ఆహరి - ఆదితాళము.

ఎలమి మన్నారుదాసుం డింతులు గొలువంగాఁ। జెలువ మన్నారు చెంగటికివచ్చె॥

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన యవ్విభుం డచ్చట నెచ్చునచ్చు నవరత్నసింహాసనంబునఁ జెంగమలాంబికచెంగటం జెలంగ నిరువంకలఁ బొంకంబుగా రుక్మిణీసత్యభామలు కొలువుసేయఁ గన్నులపండు వగుచుఁ దనసన్నిధిసేసి పెన్నిధి వలెఁ గొలువున్న మన్నారుల సేవించి సాష్టాంగదండప్రణామంబులు గావించి యాచెంగటరంగుమీఱ నొద్దిక గావించిన బంగారుగద్దియమీఁద శతక్రతు శ్రీనివాసతాతయాచార్యశేఖరు లగ్రభాగంబునం గూర్చుండఁ బద్మాసనాసీనుం డై యస్మహాసుహానుపదేశక్రమంబున శుద్ధాదమనం బొనర్చి యందుఁ గొంద ఱాచార్యశిఖామణులు దివ్యప్రబంధంబులును గొందఱు భాగవతాదిబహుపురాణంబులు వినికిసేయుచునుండ నాకర్ణింపుచు ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రంబులు ధరియింపుచు నయ్యాచార్యవర్యుండు ప్రశస్తంబగు తమ శ్రీహస్తంబునం బ్రసాదించు మన్నారుదాసనామముద్ర భద్రంబుగా వక్షఃస్థలంబున ధరియింపుచు యత్నంబుమీఱఁ గావించిన రత్నమయం బగుజప

సరంబు చేఁబూని యష్టాక్షరీమంత్రజపంబు నలరాజగోపాలమంత్రజపంబు గావించి నిత్యదానంబు లొనర్చి తిరుకళగోపంబులకుఁ దిరువారాధనంబు సేసి తదనంతరంబున ముదంబున మన్నారుసన్నిధి నిలిచి సంతసంబున నింతు లొసంగు చెంగల్వసరంబులను సేవంతులను నింపులునింపు చంపకకుసుమం బులను జాజులఁ గెందమ్ములను జెలువుమీఱు శ్రీతులసీదళంబులను సహస్ర నామంబుల నర్చనంబు గావించి ధూపదీపనైవేద్యతాంబూల సమర్పణంబు సేయించి యారాజవదనలుర దానును నీరాజనంబు లొసంగి ధ్వజవ్యజనాత పత్ర చామరదర్పణధారణ ప్రముఖంబులగు సకలోపచారంబులుం గావించి వచనకుసుమార్చనలుగాఁ దాము విన్నవించిన విన్నపంబులు వినుపించుచు నన్నుతించి సన్నిధివా రొసంగు తీర్థప్రసాదంబులం గైకొని యయ్యంతులుం దాను నాగోపాలున కభిముఖుండై వచ్చి యచ్చటమెచ్చుగా నూత్నంబు లగురత్నకంబళంబులయందు నొద్దియగు రతనంపుగద్దియమీఁద నిండువేడు కతోడం గూర్చుండి చెలువుమీఱఁ గొలువుసింగారంబై యమాత్యాచార్య వర్యు లగ్రభాగంబున కలంకారంబుగా వేంచేసి యున్నయవసరంబునఁ గవులు విద్వాంసులు విద్వత్కవులును వచ్చిరఁట యెటువలెను.

దరువు, తోడి - ఆదితాళము.

నీలాలపోఁగులు నీర్కావిదోవతులు, మేలుకుళ్లాయలు మిసిమిదావళులు। శాలువల్ తలపాగలు చలువఱచట్టలు, చాలమెఱయు విద్వత్కవులు సముఖా నకు వచ్చిరి॥

వా. ఆసమయంబున గొల్లలచేరువకాఁడైన మల్లుగాఁడు వెఱ్ఱిగొల్లగనుక గఱ్ఱునఁ దేఁచుచుఁ జిట్టుమునుచుఁ జేరువనున్నతమగొల్లలంజూచి యేమనుచున్నాఁడు గొల్లచేరువకాఁ డేమనుచున్నాఁడు:—

అరోంద్రా వాకిట సందడి, మఱమఱా యెంద్ది, మిణమిణా యెంద్ది, మరమరా యెంద్ది, మిరమిరా యెంది, వెయివెయరావోరి, వోరివోరి చినమల్లుగ, వోరె వోరెపాప, వోరెవోరె చినసూక, వోరెవోరె పెదబొమ్మ, వోరెవోరె చినబొమ్మ, యీడకూశికాడే వాండు తవుడో అంట్లావుంట్టె నువ్వా, వోరెవోరెకూడు దిని వస్తివంట్టరా, కూరాకేమిరా ॥ ౧ ॥

మఱొకగొల్లమాట:—వోరెకూరాకె। అల్లబాంపనవాండు సొరకాయ గానుగబిండ్డిన్ని యిచ్చెరా ॥ ౨ ॥

మొదటి గొల్ల అడిగేది:—వోరె యే బాంపనవాండ్రా ॥ ౩ ॥

మఱొకగొల్లమాట:—వోరె అల్లబక్కలావాటివాంవు, పొట్టిపొడుగాటివాండు, వొకకన్నువూసం వొకకన్ను తెలియదు, చెవిటివాండు; కాలుకుంట్టుతా వచ్చునే నిమ్మపండ్డువలె నల్లనిబొంపండు వాండురా ‖ ౪ ‖

మునుపటిగొల్లమాట:—వోరెవోరె ఆబాపణ్ని యేల వాకిలి విడిస్తివిరా, వానిచేత నేమైనా పరకాలు నాచుకొంట్టివో. దివాళికిరూకా, పొంగటికిరూకా, వుగాదికినూకా, తలమూయు పాఁతా, ఆముచ్చుకొంపండు రాని కొల్లెయురగ్గొట్టిగాని ‖ ౫ ‖

వోరెవోరె చినబొమ్మ యీాడ యేంట్టిరా గుంపు ‖ ౬ ‖

మఱొకండు:—వోరె వీండ్లె విద్యావస్తులురా ‖ ౭ ‖

మునుపటివాఁడె:—వోరె నిత్యాపస్తులా, అయితే నామీాంద వొకపదం విండ్రా.

ద. కూనలమ్మపెద్దకొడుకు గొల్లమల్లుగాండు, బోనవుటికె యిరుచుక తినేరా పోతరాజునలెను.

మాట:—వోరె చినమల్లుగ అల్లవాండె మద్దెల కొరుకుతావుండ్డాండె ఈమ అబ్బడితరమా ‖ ౯ ‖

వోరె ఎోరె అల్లవాండు నాగసరం మింగ్గుతా వుండ్డాండు గొంత్తునబడేనేమో చూడరా ‖ ౧౦ ‖

వోరె అల్లవాం డెంద్దిరా అబగ చాతం బట్టికిని వచ్చివుండ్డాండు ‖ ౧౧ ‖

వేఱొకనిమాట:—వోరె అది అబక కాదురా. తంబ్బురంటరా ‖ ౧౨ ‖

అమ్మకోడు తంబురా అది అట్లాం జెప్పరా తంబూరా ‖ ౧౩ ‖

వోరె వోరె అదెందిరా గణం మణం గణం మణం అనేది ‖ ౧౪ ‖

వేఱొకనిమాట:—వోరె అది తాళం రా ‖ ౧౫ ‖

యేమి ఆది తాళమా, అందుక మేము తాళం ‖ ౧౬ ‖

వోరె వోరె ఆమద్దెలలోనుండ్డి మాట్లాడువాం డొండ్రా ‖ ౧౭ ‖

వోరె ఆమాట్లాడు వాండ్లు వాళ్లుదా ‖ ౧౮ ‖

విద్వాంసుం డాడేమాట:—వోరె మల్లుగ, తెలిసవారు కొలువైవున్నారు, మంచిసమయం దాన మడుక్కనేము విడువరా ‖ ౧౯ ‖

గొల్లమాట:—వోరి నీకు దాన మియ్యకుంట్టె నేమి మరొక కొంపండి కిచ్చేరు పోరా ‖ ౨౦ ‖

అట్లా యేల అనేవురా నీకు అమావాస్యనాడు కూడు వేశేము గాని విడు వరా ॥ ౨౧ ॥

గొల్లమాట:—అయ్యా మీకు బాంపలేనా మాయింట్లో కూడు దినరో ॥ ౨౨ ॥

విద్వాంసునిమాట:—వోయి మేము బాంపలముగాదవవోయి మీ యింట్లో కూడు దిండ్దుమా ॥ ౨౩ ॥

గొల్లమాట:—అట్లాం జెప్పవోయి, అయితే వోరె వోరె యీపట్టె నామాలబట్టమయ్యను విడువరా వోరె, అల్ల జుట్టువాండు వుండ్దాండె వాండు మాయాంవాది బాపలకొడుకు, కర్రలు యేశి యిరికించ్చి నడ్డి యిరగ వడ్డించ్చరా వోరి ॥ ౨౪ ॥

వా. అనిన విని వారి పారుష్యంబులు వినలేక కాలుష్యంబున దొమ్మిసేసి యెమ్ముగా నిలిచి దుముదారుగా నడచి యాగొల్లం బడఁద్రోసి విచ్చన విడిగా వచ్చిరఁట యెటు వలెను.

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చి యచ్యుతవిజయరాఘవధరాధినాథుని చెంగటంగూర్చుండి మంగళాశాసనంబు సేసిరఁట యెటువలెను.

మంగళానిభవంతు అంగజసరూప! అఖండిత ప్రతాపోస్తు చండకర తేజ! దీర్ఘాయురస్తుతే దీనమందార.

వా. అని నానా ప్రభంగులుగా విద్యాప్రసంగంబు నడపించిరఁట యెటువలెను.

శ్లో. ఔదార్య మంగనృపభంగ విధానధుర్యం
శౌర్యంచ ధైర్యమపి శౌర్యపలాలనీయమ్
రూపం చ పంచశరవీరవిలోభనీయం
యస్యాస్త్యహో విజయరాఘవసార్వభౌమ ॥

చూర్ణిక. అయం కిల సకలమహీపాలముకుటోపలాలితచరణకమలయుగళో పీప్సేవ విశ్వవిశ్వంభరస్య, విభాషేవ భాషాపతే రనువాదఇవ రఘునాథస్య సంవాదఇవ సంవరణస్య ప్రవాదఇవ భార్గవస్య ప్రతిచ్ఛంద ఇవ హారిశ్చంద్రస్య ప్రత్యాదేశఇవభరతస్య ప్రతిబింబమివ చంద్రబింబస్య మూర్తిభేద ఇవ కార్తవీర్యస్య వికల్ప ఇవ కల్పపాదపస్య ద్విరుక్తి రివ దిలీపస్య పునరుక్తి రివ పురూరవసో విరాజమానో, నకేవలం చంద్రఇవ శీతలః తపనఇవ ప్రతాపశీలో, నకేవల మింద్రఇవ భోగీ త్యాగీచ ధనదఇవ, నకేవల మను కూలో రామఇవ కృష్ణఇవ దక్షిణనాయకోపి, ఇందురివ కువలయానంద

కరో నందకరఘన పరితోషితగోపాలః, సంగీతసరస్వతి, సాహితీభోజ, సంగ్రామగాంగేయో వితరణజితరాధేయో విలాసినీజనమోహనరూపధేయో విజయసారథిభాగధేయో విజయరాఘవనామధేయో రాజాయ మధివసతి రాజధానీమ్.

చూళిక—ఖునుళవిళోధణ మధణే । యాచకరఘణ ధ్రావ్యపాధపోయేసో
భాహోభళభళపద్దో । ఆరవికారయ వియయరాఘవో వియయు ॥ ౧ ॥

అపభ్రంశము—ఫుణుకావిగోడితుంహే । దట్టూణ మణేణ్ణ రూపు అసమాణు
తాయియ నిర్భరవిరహ । ప్పహోవు మణ్ణారుదాసు భూపాళు ॥ ౨ ॥

ప్రాకృతము—భద్దం దేయు ఫుణేతుమ చంపయ రణ్ణప్ప యేససంచాళో
హారిద్దణంయుతదుజ్జ్వల సుందిరవిహాయూణు రాయగోపాళో ॥ ౩ ॥

పైశాచి—సౌవజ్యో గునవంతో బస్సనహచ్చానుపూళనద్దమహాదానో
నార్య వెన్ను సమానో ళోకవిళోకస్స పున్నెనిముచందో ॥ ౪ ॥

శౌరసేని—విదదయసో వత్థదిసో । జయయి సుహద్దణ్ణిదోయేసో
కణ్ణాపరభత్తి సీళో మణ్ణారుదాసో మహీపాళో ॥ ౫ ॥

మాగధ—పుశుపశరాశన శరిశే రూవేణ హరియ్య మహిమాయే
దాణేహిం రాహేయ్యే వియయయి రహూణాహశామిసంతానే ॥ ౬ ॥

దేశి—తిహువణకర్తారు తుమం ధణేసుదాతారు గాణబయకారు
సమరహాళబ్భాళదునెదారు మహోదారు మన్నారు ॥ ౭ ॥

డిండిమము—కాంచివల్ల ద్వలగ్నకం । ప్రాంచదుచ్చ స్తనద్వయం
కాచి దంబుజలోచనా । రఘునాథనందన నాథ తే త్వామ్ ॥ ౮ ॥

రూపకతాళము:—చందనాచలకందరోదర మందమారుతబృందసోదర
సంధ్యకోవిదసంధ్య సద్రసతుందిలోదితకందళోజ్జ్వల ॥ ౯ ॥

వర్ణము—లలితస్వభావ కలితప్రభావ రిపుభంగకృతిచంగ రణరంగభీమ
దినప్రదానప్రదానప్రధావిప్రహర్షణోజ్జ్వలా విజయరాఘవ ధరాపురందరా

శ్లో. భునక్తు వసుధాతలం విజయరాఘవక్ష్మాపతిః
వ్యనక్తు కవితాస్థితిం విజయరాఘవక్ష్మాపతిః
నయం వ్రజతు మానవం విజయరాఘవక్ష్మాపతిః
శ్రియం భజతు సర్వదా విజయరాఘవక్ష్మాపతిః ॥ ౧౧ ॥

శ్రియం భజతు సర్వదే త్యత్ర లిజ్ లోట్ తస్యప్రత్యయానాం విధాయకత్వాత్ స్వైరైశ్వర్యసిద్ధతయా పునర్విధానం కథం సిద్ధసాధనత్వాత్ । విధేరజ్ఞాతజ్ఞాపకత్వాత్.

కిముచ్యతే హో భునక్తు వసుధాతల మిత్యత్ర "ఐంద్రంపదం భూమిగతో నభుంక్తే" ఇతిరఘువంశప్రయోగానుసారేణ ఆత్మనేపదే ప్రయోక్తవ్యే కథం పరస్మైపదప్రయోగః.

అత్రేద ముత్తరం భుజోనవన యితి సూత్రానుసారేణ అనవనార్థేత్యాత్మనేపదవిధానా న్నాయ మాక్షేపః।నచ వాచ్యం। తర్హి తత్ర కాగతిరితి। అత్ర అనుభుంక్తే అనుభవతీత్యర్థః తథాచ న దోషః.

మాట:—అవునోయి యెషువంట్టి భ్రాంత్తుం డయినా యిషువలె భ్రమసుకొనునా। భుజిధాతువుకు అనుభవ మర్థ మని యెషువలె చెప్పచున్నావోయి ॥ ౧ ॥

వజ్రశుంఠ మల్లుభట్టిగాండు యేమోయి అనే అట్టు ఆయనా నాబ్రదుకు॥

యిషువంటి బ్రహ్మిష్ఠోబ్రహ్మ కొడుకును యేమోయి అనవచ్చునా

వోరి నీవలె వుభయతో బట్టి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోకవుంటి నమరా ॥ ౩॥

వోరీ నీవు పుట్టి మూం డాయిత్తారాలు లే నిన్నటి సుకుపడవు।నానంట్టి యోగ్యుణ్ని జూచి యేమి వదరేవురా శునకం వలె। పాదరక్షలు తీసి రెండు ప్రహరింత్తుమో ॥ ర ॥

వోరి వృద్ధగార్దభమా। నోరుగల దంచున్ను నెత్తినోరు బెట్టుక కూయ వచ్చినాండవు। కపోలతాడనం శేతునో।త్వమేవ గార్దభః ॥ ౧ ॥త్వమేవ శునకః॥ ౨ ॥ త్వమేవ సూకరః ॥ ౩ ॥

వా.అనిన విని నృపాలుం డే మనుచున్నాఁడు.

నాయనిమాట:—తాళరోయి యేలకూశేరు.

విద్వాంసుఁడు:—పః పః పః పరాకా। రాాారారామునికి సిసిసిసీత యేంగావలెను

నాయనిమాట:—భళానోయి మంచ్చాక్షేపం।యేమి అంచ్చున్ను వుంటిమి యిటువంట్టి యెత్వమా నీవు.

వా. అని యొకనిం జూచి చేసన్న చేయఁగా నే మనుచున్నాఁడు.

మాట:—ఔ కుంభకర్ణునికి భీమసేనుండు యేంగావలె.

పాః పాః పాః పాః ప్రప్రప్రప్రతిబంధి పట్టుమన్నాండవు.

లయగ్రాహి.

భావముననిన్నుఁ గులదైవతముగాఁదలఁచి సేవయొనరించు విబుధావళికి నెల్లన్
శ్రీవిజయలాభములు భూవిదితకీర్తులును దేవపతిభోగమును ధీవిభవముల్ దం

తావళి సమూహములు తాపులతురంగములు శానలయు గ్రామములు వేవగలసామ్ము
ల్త్రీవిగడుఁగల్లుధరణీవలయ మందు నవురావిజయ రాఘున మహీవరవరేణ్యా॥౧॥
తావిజగజంపుసిగపూవులసరుల్తొలుకు తూవిపటు గెంపుబురుసావలువసొంపు
ల్త్రీవిదులకింపనొకతావి చురుకున్నరుతు మాపుపయి నెక్కిపురిలో వెడలిరాఁగా
నీవగలుమాచి చెలి రేవగలుఁ జొక్కుచును బూవుజము దాడి దొరహోవళికిఁ జిక్కె
న్నావెలఁదినేలుకొనరావలదె నీపుదయతో విజయరాఘున మహీనరవరా కా-

క. భూతలమున శిబికర్ణులు, దాత లనే సుద్ది సుద్దదబ్బఱ నిన్నుం
జేతఁజె సదానన్యుఁ డెవ్వఁడు, రా తంజావూరివిజయరావఘునృపతీ.

వా. అని యీవిధంబున నానావిధలౌకికవైదికప్రసంగంబులు నడచుచున్న సమ
యంబునఁ బుడమితేఁడు గడియ లడుగు మనెనఁట యెటువలెను.

నాయనిమాట:—ఘడియ లడగరా.

అణ్ణాగళుమాట:—ఘడియారం ఘడియారం.

వా. ఆసమయంబున గడియారమువాఁడు వచ్చి గడియలు విన్నవించెనఁట యెటు
వలెను.

శ్రీరాజగోపాలస్సహాయః। ఘడియలు యిరువయి.

వా. అనిన విని యననీశ్వరుండు దిగ్గున లేచి యగ్గలిక మీఱ మన్ననారుల సన్నిధిఁ
జేరి సన్నుతిచేసి పల్లవాధరలు గొలువఁ బల్లకి యెక్కి యుల్లంబు రంజిల్ల
మెల్లమెల్లన భేరీమృదంగపణవపటహముురవఢక్కాహుడుక్కాది వాద్యధ్వ
నులు దిక్కటాహంబులఁ బిక్కటిల్ల నందంబుగా నందిమాగధబృందవ్యా
ద్యానవద్య గద్యపద్యారావంబులును భూనభోంతరాళంబుల బోరుకలంగ
రాజాధిరాజులు కైజీతంపుపౌఁజులు నెన్నందగు మన్నెదొరలు నసమానల
సమానసాహసంబున మీరుహసము వారును నద్వంద్వులగు విద్వత్కవులును
జాణ లగు గాణలును బ్రవీణు లగు వైణికులును నటచేటపీఠమర్దవిదూషకులుఁ
గొలువ నగరప్రవేశంబు నటించిన సమయంబున విలాసవతి వచ్చెనఁట
యెటువలెను.

౯౪ దరువు, సైంధవి - ఆదితాళము.

గజనిమ్మపండు చేకానుక పూని విజయరాఘువునిఁ జేర విలాసవతి వచ్చె.

వా. ఈవిధాన వచ్చినవిలాసవతి దగ్గఱ నున్న యొకానొక హెగ్గడినిం జూచి
యేమనుచున్నది.

విలాసతిమాట - వో యక్క మీ యేలినవారినమయ మేమక్క, విలాసవతి వచ్చె నని విన్నపం శేయుచక్క.

వా. అనిన విని యగ్గలిక మీఱ హెగ్గడికత్తె యేలినసామితో నేమనుచున్నది.

హెగ్గడికత్తెమాట — వో సామి యెవరో విలాసవతి యట వచ్చినానని యిన్నపం శేయును నె.

వా. అనిన విని యానీశ్వరుం డేమనుచున్నాఁడు.

నాయనిమాట -- అవును మంచిదే పిలవ్వో

వా అనిన విని హెగ్గడికత్తె యే మనుచున్నది.

హెగ్గడికత్తెమాట — రావో విలాసవతి యేలినవారు పిలిచేరు.

వా అనిన విని వారిజాక్షి చేరవచ్చి యే మనుచున్నది.

విలాసవతి — మొక్కేను మొక్కేనయా చక్కని మన్నారుదాస.

వా. అని యాగజయాన విజయరాఘవధీరునికి గజనిమ్మపండ్లు కానుక యిచ్చిన నామేటి యాబోఁటినిం జూచి యే మనుచున్నాఁడు.

దరువు — ఎవరంపఁగా వచ్చితి నెవ్వరిదానవు, జనరాల తెలుపనె జాగు సేయకను॥
నినుజూచినంతనె మనసుచల్లనయ్యెని, వనజలోచననీవువచ్చినపనియేమి॥౧॥
రాకేందువదననీరాకమాకొకమేలు, చేకూర్పవచ్చినచెలువునఁదోఁ చె ॥ ౩ ॥

వా అనిన విని యానవఁబోణి యే మనుచున్నది.

విలాసవతి చదివే పద్యం.

సీ. శ్రీరాజగోపాల శౌరి చెంగమ్మయు గరుడవాహన మెక్కి కదలిరాఁగ
రాజచంద్రునిపుత్రి నాజబింబానన యాలకాంతి నుతి చూచి యపుడు మిమ్ము
నారాత్రి కలలోన నక్క అమీఱంగఁ గలసినయట్లుంచఁ గలఁగి మిగుల
విరహంబుచే సొక్కి మరునికాఁకకుస్రుక్కి మనసు నీపైఁ జిక్కి మమత హెచ్చఁ
బ్రాణపదమైన నన్నుఁబిల్చి పద్మగంధి, నావిభునకిని దెల్పు మనుచును సగఁబనిచెఁ
గాంతిమతి చెలువంబు నేఘనతమీఱ, విజయరాఘవ తెల్పెద వేడ్క వినుము.

వా. అని వెండియు నా వేదండయాన యానుండలాధిపునితో నేమనుచున్నది.

విలాసవతి చదివేద్విపద.

అయింతి మరుదంతి యలరులబంతి, కాయజుచికటారి కలికి మిటారి
ఘననీలవేణి పంకజమృదుపాణి, వినుతికెక్కిన మొల్లవిరిఁబోణి యల్ల
కమలాక్షి పాలిండ్లు గజనిమ్మపండ్లు, విమలాంగికరములు విమలపరములు
కలకంఠికళము చొక్కపుశంఖకులము, చెలువకర్ణంబులు శ్రీవర్ణము లగు

హరిణాక్షి కెమ్మోవి యమృతంపు దీవి, తరుణిపల్కుదురు కుందమ్ముల నెదురు
వామాక్షిముక్కు సంపఁగిమొగ్గనిక్కు, భామినినేత్రముల్ పద్మపత్రములు
కలికికన్బొమలు నంగజు విండ్ల సాములు, జలజనేత్రముఖంబు చంద్రసఖంబు
తొయ్యలిముంగురుల్ తుమ్మెదసరులు, నయ్యంగనవిలాస మలవియె పొగడఁ
దామరసేక్షణ తనుకాంతిచేత, హేమసౌందర్యంబు నెపుడు జయించుఁ
గలకంఠి యూరుప్రకాశంబుచేత, లలిత మా రంభావిలాసంబు మించుఁ
గరిరాజగామిని కనుఁగవజిగిని, హరిణవికాసంబు హరియింపఁ జూచుఁ
గలికి నెన్నుదుటి చక్కఁదనంబుచేత, నలశశిరేఖ యొయ్యారంబు మించుఁ
దరుణినాసిక తిలోత్తమనుతిఁ గాంచుఁ, గురులచేత సుకేశికొసరు వహించు
నచ్చరపూఁబోఁడు లందైనయల్ల, మచ్చెకంటికిఁ గాంతిమతి కెన గలదె
సకియ ప్రత్యక్షపాంచాలశయ్యలను, సకలప్రబంధముల్ చదువంగ నేర్చు
సంపూర్ణచంద్రాస్య జంత్రగాత్రముల, నింపొంద వీణ వాయింపఁగా నేర్చు
పదపద్యగద్యముల్ బహువిధోల్లేఖ, లొదవఁగా రచనసేయువిధంబు నేర్చు
వెలఁది నాటకములు వింతవింతలుగ, వెలయించి కేళికల్ వినుపింపనేర్చు
వ్రాలు ముత్తెము లన వ్రాయంగనేర్చు, లీలఁ జిత్తరువులు లిఖయింపనేర్చు
మన్నారుదాస వేమాట లింకేల, నిన్ను మెప్పింప మా నెలఁతయే నేర్చు.

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

౫౫ పదము - మధ్యమావతి - అటతాళము.

ఎన్నరానివలపు యింతికి నీమీఁద, మన్నారుదాసధీర మక్కువ నేలుకోర ॥౧॥
తుమ్మెదనారిగల తుంటవిలు పూని, కమ్మవిల్తుండు చాల గాసి సేయంగను ॥౨॥
వెలయంగ వెన్నెల వేఁడిమిఁజల్లుచుఁ, గలువలచెలికాఁడు కడుమచ్చరింపఁగను ॥౩॥
తమ్మివిరి పుప్పొడితావి పైనింపుచుఁ, దెమ్మెర దిమ్మరి దొమ్మి సేయఁగను ॥౪॥

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నది.

విలాసవతిచదివే పద్యము.

క. కులమున గుణమున రూపున, నిల నలకాంతిమతివంటి యింతులు గలరే
చెలువకు నీవే తగుదువు, తలఁపఁగ నాయింతి నీకె తగును నరేంద్రా.

వా. అనిన విని యనవిసేత యతిచమత్కారవచనరచనావిలాసవతి యగువిలా
సవతినిం జూచి యే మనుచున్నాఁడు.

నాయకుండు చదివే ద్విపద.

చెలువ మన్నారును జెంగమలమ్మ, పులుఁగుఁ దేజీ నెక్కి పొవలుచు రాఁగ
సేవింపుచును వచ్చి చెంతి రాణించు, సౌవర్ణ మగునొక్క సౌధంబునందుఁ

బ్రతిలేని రతనంపుఁబ్రతిమన మించు, నతివ నొక్కతెఁ జూచి యచ్చెరువంది
యేరాజకన్యయో యీరాజవదన, యారౌరయొయ్యారమయ్యారె యనుచుఁ
జాల నామదిలోన సంతసం బంది, బాలికామణివయి బాళి దలిర్పఁ
బరఁగుగోపాలుని ఫాల్గునోత్సవము, నెఱవేర్చి తగువారి నెమ్మితోఁ బనిచి
యింతినిం బెండ్లాడ నేఁగోరియుంటి, నింతలో వచ్చితి విందీవరాక్షి
యిద్దతికోరికె లీడేత్తె ననుచు, ముద్దియతోఁ దెల్పు మోదంబుమీఱ.

వా. అని యాభూభరణుం డాభరణాదుల బహూకరించి పంచినఁ జంచలాక్షి
యే మనుచున్నది.

విలాసవతి చదివేపద్యము.

క. స్వామీ నీతోఁ దెల్పిన, యీమాటలు రాజచంద్రుఁ డెఱుఁగకయుండఁ
నీమంత్రుల నట పంపుము, తామసమున కింకఁ జెలియ తాళదునుమ్మీ.

వా. ఇవ్విధంబున నవ్విలాసవతి యన్నరనాథునితో విన్నవించి మగుడి వచ్చు
సమయంబునఁ గాంతలమేలుబంతి యైనకాంతిమతి మకరకేతుకిరాత దురా
సదశరాసనటంకార హుంకారంబు సైరంపలేక చంచరీకఝంకారంబు వారిం
పలేక కీరంబుల దాగి మీఱలేక తనడెందంబునం గందళించు కుందుఁ దీర్ప
నేర్పరి గాక యీచందంబున నిందుకందర్పుసుందానిలాదుల దర్పంబునఁ గదా
యని తన పీఁక విడువలేక కాఁకలఁ బెట్టు రాకానిశాకరుని స్వకీయహృదం
తరనిరంతరితనిశిత శరనికేతనుని మకరకేతనుని నిందించె నఁట యెటువలెను.

౫౬ కాంభోజి రాగము - అటతాళము.

పదరెదవదేర వెన్నెలరాయ, పదరెద వదేర నీకు నే పగదాన నఁటరా।
బెదరించేవేమిరావిజయరాఘవేంద్రుని,ముదమునఁదోడ్కొనియిదెచెలివచ్చీని॥
నామాటవినురా కల్వలరాయ, నామాటవినురామోరినీకుమోమాటలేదా
రామాపాంచాలునిరఘునాథతనయుని,ప్రేమతోదోడ్కొనిరామయిదెవచ్చీని॥
చెనకేవదేరా వెన్నెలరాయ చెనకేవదేరా, నీవు నాపైఁ గినుక నేయుదురా
మనసిజాకారుని మన్నారుదాసుని, వనజాక్షి తోడ్కొని వచ్చీని యింతలో॥పద॥

వా. అని మఱియు నేమనుచున్నది.

కవి. చెక్కిలి నొక్కుచుఁ జిన్నిచన్నులు చీరి పుక్కిట విడె మొసంగి బుజ్జగింపుచును
అక్కునఁగదియించియంగజు కేళిననున్నఁ గ్రక్కునఁ బైకొనరాకాఁకదీఱఁగను॥గ॥
ముచ్చట మీఱంగ మోవి యానుచును, దచ్చనవగబాలఁ దమి హెచ్చనిపుడు
అచ్యుతవిజయరాఘవ యాదరింపుచుఁ, బచ్చవిల్తుని కేళి బావ వెన్నెలరా॥౨॥

వా. అని పలికి కాంతిమతి చెంతనున్న యింతులతో నేమని యాలోచన చేయు చున్నది.

వ. పంతముల్ పల్కెఁగాఁ బలుమఱుమనతోడఁ గాంతుని దెచ్చునా కాంతయీవేళ దొరకునో దొరకదో తొయ్యలికి సముఖంబు దొరకినమనసిచ్చి దొరమాటలాడునా మచ్చరంబున వద్దినుగువ లీమాటలు అచ్యుతవిజయరాఘవునాలకింపనిత్తురా॥

వా. అనిన విని వనజముఖితో సఖీమణు లేమనుచున్నారు.

వ. తలిరుఁబోఁణి యింత తామసించినపుడె, చెలువనీతలఁపెల్లఁ జేకూడె నమ్మ॥౧॥
మంచియుపశ్రుతిమగువరో వినవయ్యె నెంచిన కార్యంబునిదిగో ఫలియించు॥౨॥

వా. ఆసమయంబున మన్నారుదాసభూపాలుని రూపరేఖావిశేషంబులు గనుంగొని యనన్యజన్యజన్యావన్యధీనస్వాంత యై కాంతిమతీకాంతకు సమాగమసంతోషంబు సూచించు ధీచమత్కృతిం గనుపట్టఁ జుట్టుఁగైదువజోదు పట్టంపు రాణియైన శోణాంభోరుహాకీరవాణి మురువుమీఱ నెఱుకతయై వచ్చెనఁట యెటువలెను.

ద. చెలువ మన్నారుదాసుపై వలపు నిలుపలేక, కలవరింపుచునున్న కాంతిమతికిఁ। దలఁచినతలఁపెల్లఁ దార్కాణగాఁ దెల్ప,నల చెంగమ్మ యెఱుక చెలువయైవచ్చె॥

ద. వచ్చె నెఱుకత హెచ్చుసొమ్ముల వన్నె మిన్నగ మెఱయఁగ,
మెచ్చుగా నల కాంతిమతికిని మేలుగాగుఱి దెల్పుచు ॥౧॥

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన చెంచుమించుఁబోఁణినిం జూచి నెచ్చెలి సంతసంబునఁ గాంతిమతికి నేమనుచున్నది.

చెలికత్తె చదివేద్విపద.

విను కాంతిమతి యొకవింత యీవేళ, మినుకుబంగరుచాయ మెఱయు నెమ్మేను నుప్పాణిముత్యాల పొబగుకమ్మలును, గప్పురా జిగిమించు కస్తురిబొట్టుఁ బలుచని చెక్కులు బటువుపాలిండ్లుఁ, జెలువైనకెంగేలఁ జెలఁగు బెత్తంబు జాఱుకొప్పున నొప్పు సంపంగిసరులు, సారమౌ వజ్రాలసందిదండలును బటువుముత్తియముల బన్నసరాలుఁ, గటిని ఘటించిన కనకాంబరంబు విరులచెండును నెమ్మిపింఛంబు మెఱయ,నురమున బురుకనిహారాయలుగాఁబూని తలఁపులో నర్థంబు తార్కాణగాఁగఁ, దెలుపు మటంచుఁ బ్రార్థింపఁగా జనులు ఎఱుకత యొక్కతె యిదె రాజవీథి, నొఱపుగా వచ్చుచు నున్నదో యమ్మ.

అని విన్నవించిన వన్నెలాఁడినిం జూచి కాంతిమతి యే మనుచున్నది.

కాంతిమతిమాట— ఓవాలుగంటి యీచెంచుమించుఁబోణి నాపాలవెలయు గోపాలునిపట్టంపురాణియే తప్పదు. ఇప్పుడు గ్రక్కునఁ దోడి తేవే.

వా. అని పలికినఁ గలికిపలుకులు విని యౌవనజగంధి యెఱుకతెసరసకు మరలి మరలి వచ్చి యేమనుచున్నది.

చెలికత్తెమాట—రావే యెఱుకలమచ్చెకంటి మానెచ్చెలి పిలిచీని.

వా. అనిన విని యామెచ్చులాఁడి యచ్చటికి వచ్చె నట యెటువలెను.

వా. ఈకరణి వచ్చిన శాకునికకోకిలాలాపను జూచి కాంతిమతి సంతసంబున నే మనుచున్నది.

ద. సంపంగితోఁటలో సొంపొందు దేవతవో, యిఁ పొందు నీపట్న మేలు దేవతవో।
క్రొమ్మ నినుఁజూడఁ జెంగమ్ము తలంపయ్యె, నమ్మ నీవెవరమ్మ యౌవతీవమ్మ।
కెంగేల నీవిపుడు గీలించు బెత్తంబు, చెంగోలువలెఁ దోఁచె బంగారుతల్లి॥

వా. అనిన విని యేనాదిమానవతి చెలువుగాఁ దా నెలయు నెలవు లే మని తెలుపుచున్నది.

ద. రాకాసిరాయలఁ జీకాకుచేసిన, రాకొమరునియింట రాణించియుంటి ॥౧॥
దుండి యాబండిపాలదిండిఁ జెండాడిన, దుండగీనివీట మెండుగానుంటి ॥౨॥
యెలమిదక్కినదొరకిరవుమాకిపుడు, వెలయుమన్నరుదానువీటనిపుడున్నాను॥

వా. అనిన విని యన్నారీమణి మన్నారుదాసనామధేయవర్ణనాకర్ణనంబున సంతరంగంబున సంతసంబంది భ్రూలతా రాద్యగ్వికారాదులై చెలంగు నాంగికాను భావంబులును శృంగారసూచకంబు లైన వాచికానుభావంబులును దనరఁ దనచెంతనున్న యింతులం జూచి చిఱునవ్వు నవ్వి యగ్గలం బైనసిగ్గునఁ గించిదవనతవదనయైన చంచలాక్షిని జూచి యాచెంచుమించుఁబోణి యే మనుచున్నది.

ఎఱుకతెమాట—యెరుఖాడు గెరుఖాడు గెరుఖాడుగే దుండి, నీవు తలంశిన తలంపు నీవు తలంశినతలంపు నిజముగా శెప్పేనే నిజముగా శెప్పేనే, నిక్కముగా శెప్పేనే, తార్కాణగా శెప్పేనే, తార్కాణగా శెప్పేనే, దుండి, అమ్మాయమ్మ అమ్మాయమ్మ యీబురుకనికి యీబురుకనికి బువ్వదేవే బువ్వ దేవే, అవ్వగురిసూడ మొరంటెలో ముత్యాలు దేవే ముత్యాలు దేవే దుండీ.

వా. అనియెఱుకల మెఱుంగుఁబోణి తనశిష్టాభీష్టదేవత నేమనికొనియాడుచున్నది

ఎఱుకతెమాట—శ్రీరాజగోపాల, దొరకానాథ, బంగారుమన్న, శంగమరేండ శండలంకార, వందువరావది, నల్లనిదేవర, గొల్లలసామి, చంపకవనవాస

సంపంగిరాయ, విజయరాఘనవరద, విజయసహాయ, నీవేనేనయి, నాతలం
పున నీలిశి, యీాకలికి తలంశినతలంపు, నిజముగా, బలుకవయ్య, నిక్క ముగా
బలుకవయ్య, తార్కాణగా బలుకవయ్య.

వా.అని యెఱుకలబుట్ట చేపట్టి రాజచంద్రునిపట్టి చేపట్టి యేమనుచున్నది.

అమ్మాయమ్మ, అమ్మాయమ్మ శెయిసూపు శెయిసూపు శెయిసూపవే
దుండీ, దనముగల శయ్యే, దాన్యము గలశెయ్యే, బంగారు శయ్యే, బాగ్గ
ముల శయ్యే దుండీ, అటునిటు సూడక నేశెప్పేగురివ్రూంకొని వినవే వ్రూంకొని
వినవే దుండ్డి, కండ్లంటే తోడు, కడుపంటే కొడుకు, కంటెంటే మగండు వొండే
రెండే వొంపు.

వా అని మఱియు నేమనుచున్నది.

ద. మదిరాక్షి హెచ్చుతలంపుమదిసిదలంచితివి,అదినీకుఁదెలిపెదనతివయేమిచ్చేవే॥
అలరువిల్తుండు మించుచెలువుండునీకుఁజేరఁ,గలగంటివిరేయి కలకంఠియీావు॥
యెఱుకతమాట—అమ్మాయమ్మ, అతం డేవితమువాం డంటా అడిగేవే, అతం
డేవితమువాం డంటా అడిగేవే, అయితే తెలిపే వినవే దుండీ.

ద.జనియించితంద్రికిజయ మొసంగినవాఁడు, అనిపంపులనుబగరనణంచినవాఁడు॥
మదవతి యెదయందు మచ్చగల్గినవాఁడు, పదియారుదానలఁ బరగినవాఁడు॥
కనకగర్భంబునఁ గనకాబ్జదేవికిఁ దనయుండై చనుబాలు ద్రావినవాఁడు॥3॥
ప్రతిదినం బొకకోటిబాపల కన్నంబు, యితవుగాఁబెట్టించియిల యేలువాఁడు।
వేయాఱు వేలఁదుల వెలయించుదక్షిణ,నాయకుండనిమించినలువొందువాఁడు।
అతఁడె నీపతి యగు నఁదుకుఁ దార్కాణ,యితవైన నెచ్చెలి యిదిగో వచ్చినే।

వా.అని పలికి యాకలికి చిలుకలకొలికిచేత సకలబహుమతులుఁ జెంది యాయరు
ణారవిందేందిర నిజమందిరంబు సేరుసమయంబున యువతిచెంగటికి లసమాన
సోల్లాసవతి యగు విలాసవతి వచ్చి యేమనుచున్నది.

కళ్యాణి రాగము - ఆదితాళము.

ఫలియించె నీకోర్కి భామరో నేఁడు,చెలునమన్నరుదాసుండు చెలియఁ బెండ్లా
[డు నే.

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నది.

కళ్యాణి రాగము - ఆదితాళము.

వీనులవిం దాయె విజయరాఘవుని మాటలు,
మానవతిరో వినుము మనను చల్లనయ్యాని॥

చక్కఁదనంబునకు సాటి యెవ్వరు లేరు, ప్రక్కకు వచ్చెను పఙ్క్తి వగవనే లె
చెక్కిలి నొక్కి నేను జేరి చనవునఁ గూడి, అక్కటతో నిన్నాదరించేద వనెనే
కప్పని మోవాని కౌఁగిట బిగియించి, కొమ్మవిరుల దువ్వి కొప్పు సవరించి।
ముప్పుడించిన ప్రేమతో ముద్దుఁబెట్టి, యెమ్మెకాఁడు నిన్నెంతైనలాలించేనననే.

వా. అనిన విని కాంతిమతి యీయింతి నే మని యుపచరించుచున్నది.

కాంతిమతిచదివే ద్విపద.

నీవను తేప యో నెలఁత గల్గఁగను, నీవిరహాంబుధి నేనీఁదఁగంటి
వనిత నీవనెడు సర్వాంజనం బొదవఁ, దనప్రియుం డనెడు నిధానంబుఁ గంటి
లలన నీ వనుకల్పలతిక గల్గఁగను, దలఁప నాదుమనోరథఫలంబు దొరకె
కలికి నీవనియెడి కలశాబ్ధిలహరి, గలుగ వాగమృతంబు గలిగె నాపాల
ఉచితోపకృతికిఁ బ్రత్యుపకృతి యెట్లు, రచియింప నేర్తునే రాజీవనయన
తనవద్దనుండెడు తరుణులలోన, నెనరైన నీవంటి నెచ్చెలి గలదె
ఇంకొకపారి నీ వీపల్కులెల్లఁ, గొంకక తెల్పవే కొమ్మ నాతోను
మన్నారుదాసుండు మన సిచ్చి నీవు, విన్నపించిన దెల్ల వినియెనా నేఁడు.

వా. అని నెచ్చెలితోడ ముచ్చట లాడుచు నచ్యుత విజయరాఘవసార్వభౌముని యాప్తజనాగమనంబుఁ బ్రతీక్షింపుచు వారిజాక్షి యున్న యనంతరకథాసంవిధానం బెటువలెను.

కవివచనము పద్యము.

చ. ఎనయఁగ నవ్విలాసవతి యింపుగఁ బల్కినయట్టి పల్కుల
న్ననసున మాటిమాటికిని మానిని చెల్వమె ప్రేమ నెంచుచుం
గనకవిభాంగి కాంతిమతి కన్నులఁ గట్టిన యట్టు లుండఁగా
మనసిజబాణవర్షములు మన్నరు దాసుఁడు నోర్వ కిట్లనున్.

భైరవి రాగము - ఆదితాళము.

చాలా దయవాఁడనె సరగున నన్నేలుకోవే,
యేలనే యీమోడి యెలనాఁగ నీకిపుడు ॥ ౧ ॥
చక్కెరమోవి యొసంగి చవులఁ దేలించితే,
చొక్కమౌ మురువు ముత్యములు సుదతి యిచ్చేనే ॥ ౨ ॥
గారవంబున నన్నుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చితే, నీరాజిదుప్పటి నెలఁత యిచ్చేనే॥౩॥
పచ్చవిల్తునికేళి బాగుగఁ గూడితే, పచ్చలపదకంబు భామ యిచ్చేనే ॥ ౪ ॥

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

ముఖారి - అటతాళము.

వన్నెలాఁడి నీమీఁదివలపు నిలుపలేనే, యెన్నరాని దయనేలవే మగువరో।
బొమ్మరమ్మల వమ్ముఁజిమ్ము చన్నులముద్దు, గుమ్మనాబొమ్మ గుమ్మవే మగువరో॥
అలరువిల్తుని కేళి వెలయింపవే నన్ను, కలికి విజయరాఘవుండనే॥

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

పదము - సావేరి రాగము - దరువు.

గద్దఱి చిలుకలు గద్దింపుచు వదరీని వద్దని పలుకవె ముద్దుగుమ్మ। యీ ప్రొద్దు నిద్దుర కంటికిరాదే॥

తుంటవింటి యొంటరి నా వెంట నంటేని। కెమ్మోవిపంటిమొనకు నంటు సేయవే యోవాలుగంటి నీజంటఁబాసి యొంటినుండనే॥

ప్రతిలేనిచిలుకపలుకులు పలుకవె నాతోను, రతిరాజసముండనైనట్టి రఘు నాథతనయుండనే॥

కంజాక్షిచూడవె కరుణించి నెనరుతోఁ,దంజపురమేలేటి దానశూరుండనే॥

బంగారు గిన్నెలనంటి బటువైన పాలిండ్లు పొంగుచుఁ బాలింపవే పొలఁతి విజయరాఘవుఁడనే॥

మారువుగ నన్నేలు మలుకలేల నేసేవు మరునికేళి ననుంగూడవే మగువ నీదాసుండనే॥

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు.

కవి.చానరో నీదుచక్కఁదనం బెల్ల వీనులవిందుగా వినుచుఁ జొక్కితినే।
తేనెలుగులుకునీ తేటైనకెమ్మోవి, పానకము దయసేయవే బాగు మీఱంగను.

వా.అని మఱియు నే మనుచున్నాఁడు. నాయండు చదివే పద్యం.

సీ. పలుమాఱు పిలిచినా పలుకక యున్నావు పంతమీవేళనా పద్మగంధి
యెంత నేవేఁడినా యెలమితోఁ జూడవు సరస మీవేళనా సన్నుతాంగి
చేరి నే మ్రొక్కినా చేరఁదీయ వదేమి నవ్వు లీవేళనా పువ్వుఁబోఁడి
కదియ నేవచ్చినా కౌఁగిలింప వదేమి యలుక లీవేళనా జలదవేణి
తగుణి నీదాసుఁడనుచును దయను నన్ను, సేవసేయించుకోరాదె చెలియనీవు
మరుఁడు దండెత్తె నామీఁద మగువ నీదు, చరణపద్మంబులకు నిదే శరణుశరణు.

వా.అని మనుజవల్లభుం డుల్లంబునఁ గలంక మల్లడిగొన నల్లకాంతభల్ల నిశితశర పరంపరల సైరింపలేక విరహం బాఁపలేక మెఱుంగుసూరెపుటంపు టూరఁ గుప్పెఁ జేరి దురవగాహమోహపారవశ్యంబున నుండుసమయంబున నాయం బుజాక్షులు తమలోఁ దాము సైఁగల సన్నల నే మనుచున్నారు.

సావేరి రాగము - అట - దరువు.

ఎలనాఁగచూచి తెయిూవిభుమోహంబు, వెలఁదిచూచితినెంతవింతాయెనమ్మ॥
నలినాక్షి వింటివా నాథునిపలుకులు, అలివేణి వింటినమ్మా అందంబుగాను॥౨॥
అందచందంబుల నాటపాటలచేత, నిందుముఖి మనకన్న హెచ్చటవమ్మ॥ ౩ ॥
ఇంతులపొందుదానెఱుఁగనిచందాన, నెంతయుఁ జిత్తమాకాంతపైనుంచె॥ ౪ ॥
వలచేవారు లేరోవనితలపైని, వెలఁదియిటువంటితమివింటిమాయెందైన॥ ౫ ॥

వా. ఆసమయంబున మన్నారుదాసధరాపురందరుని చెంగటికిఁ జక్రధరచర్యు లగు శతక్రతుశ్రీనివాసతాతయాచార్యవర్యులు విజయించి రఁట యెటువలెను.

ద. ముఱువైనచౌకట్లు ముత్యాలకుళ్లాయి, సరిలేనిరతనాలజంటయుఱచట్ట।
ఆరుదొందు వాజపేయచ్ఛత్రములనీడఁ,దిరుమల్శ్రీనివాసదేశికులు వచ్చిరి.

వా. ఈచందంబున వచ్చిన యాచార్యులు తమకు వందనం బాచరించిన యాచందనగంధులం జూచి యేమని యానతిచ్చేరు.

ఆచార్యులు చదివే పద్యం.

సీ. ఎప్పుడు వచ్చినా యెదురుగాఁగనె వచ్చి పాదముల్ సేవించి భక్తిమీఱఁ
గైదండ యొసఁగుచు గద్దియపై నుంచి మమ్ముఁ బూజించును నెమ్మిమీఱఁ
నేము దగ్గఱ రాఁగ నెంతయుఁ బ్రేముచే నెదురుగా రానట్టి హృదయమేమి
చేంతఁ గూర్చుండిన సంతోష మమరంగఁ బలుకకయున్నట్టి భావమేమి
మన్ననారుకటాక్షంపు మహిమవలన,మనకసాధ్యంబు లెవ్వియు మహినిగలవె
మనసులోపల నున్నట్టిమతి మదేమి, తెలియఁగాఁ బల్కు రమ్మ యోచెలువలార

వా. అని యానతిచ్చిన శ్రీనివాస తాతయాచార్యులతో నామేచకకచ లేమనుచున్నారు.

ముఖారి - ఆది - దరువు.

ఏకాంతయోకాని యేకాంతమొకటి, యీకాంతునకుఁ దెల్పెనిందఱుఁజూడ

వా. అనిన విని దరహాసవదనుండై గురురాయపట్టభద్రుండు వితతినయుండగు తనతినయునిమేను మస్తరింపుచుఁ గుస్తరించిన నాయస్తోకప్రభావుం డగు విజయరాఘవసార్వభౌముండు శుభకరం బైనగురుకరవిమర్శనంబునఁ గలంకదీరి తెలివిఁ జెంది మందమందముగ డెందంబున నానందంబు గందళింప నాతిగుసులవంశనందనునికి వందనం బాచరించి యేమియు మందలించలేకయున్నచందంబుఁ జూచి ధీచాతురి మెఱయ నాచార్యు లేమనుచున్నారు.

వా. ఆచార్యులు చదివే ద్విపద.

మన్నారుదాన నీమనము నేఁ గంటి, విన్నఁదనం బింక విడువుము నీవు
కలికిపై వలచిన కారణం బేమి, తెలిపెద విను తేటతెల్లమిగాను
ద్వాపరయుగమున వచ్చిచంద్రుండు, గోపాలుచెంతకుఁ గుతుకంబు మీఱ
రవిశశినేత్ర శ్రీరమణీకళత్ర, వివరింతు వినుము నావిన్నపం బొకటి
తరణికుమారియై తగు కళిందజను, బరిణయం బైన యప్పగిదిని నాదు
చిన్నికొమార్తను చేకొనిరెండు, కన్నులు సరిగాను కనుఁగొనవయ్య
అన విని గోపాలుఁ డాచంద్రుఁజూచి, నెనరున నిట్లనె నీదుచెల్లెలిని
వేడుకతో మేము పెండ్లాడ మేన, గోడలయ్యెను నీదుకూఁతురు మాకుఁ
గలియుగంబున యశోగరిమచే ధరణిఁ, బొలుపొంద రఘునాథభూనాథమణికి
విజయరాఘవుఁడన విఖ్యాతిగాంచి, ప్రజలెల్లఁగొనియాడఁ బ్రభవింతునప్డు
తనరెడు దక్షిణద్వారకాస్థలిని, జనియింపుదువు రాజచంద్రుండ వనఁగ
నపుడు నీకన్నియ నమరఁ బెండ్లాడి, యపరిమితశ్రీల నలరింతు ననియెఁ
గావున విజయరాఘవ వత్స నీవె, భావింపగాను గోపాలదేవుఁడవు
చంద్రుండె యారాజచంద్రుండుగాన,సాంద్రమోదమున నాజననాథసుతను
అతివలమేల్బంటి యనఁదగుకాంతి, మతిఁ బెండ్లి సేసెద మనుజేంద్రనీకు
సరగున నారాజచంద్రున కేము, నిరుపమంబుగఁ దెల్పి నీగుణావళులు
తనయపెండ్లికి ముహూర్తమునిశ్చయించి, మనసురంజిలనిదె మరలివచ్చెదము.

వా.అని పలికి యయ్యాచార్యవర్యుండు విజయరాఘవమహీకాంతుని యంతరంగంబునకు సంతసం బొనరించి బంగారు టనముల రంగారు వింతవగపనుల దంతపు పల్లకి యెక్కి చెంతలను శ్రీవైష్ణవశ్రేణులుగొలువ నగ్గలం బగు హెగ్గాళెలు దిగ్గగనంబులు నిండ మెండుగా మ్రోయ సువర్ణదండరంజితంబు లగు వింజామరంబులు వీవ నిస్తంద్రచంద్రమండలరాజమానంబు లగువాజపేయచ్ఛత్ర శతంబులు వరుసగా నిరుగడల ధరింప సురభిఘృతధారాపూరితంబులైన దీపికానికరంబులు పరిచారకప్రకరంబులు కరంబులం బూని క్రందుకొని సందడిగ నడవ మాపాలవెలయు గోపాలుం డీమహామహుండే యని యాబాలగోపాలంబును నందంద వందనంబులుసేయ నానందింపుచు సకలవైభవసాంద్రుం డగు రాజచంద్రునివాజాగంబునకు వచ్చునవసరంబున రాజచంద్రుండు నెదురుకొనవచ్చెనఁట యెటువలెను.

సారంగ రాగము-అటతాళము.

రాజాధిరాజులు రమణతోఁ గొల్వంగ, రాజచంద్రుఁడు వచ్చె రాజసంబునను ॥

వా. ఈరీతి నెదురుకొన్న యారాజచంద్రుండు హృష్టాంతరంగుం డై సాష్టాంగ దండప్రణామంబు గావించి యర్ఘ్యపాద్యాదుల బహూకరించి యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశింపఁ జేయించె నంట యెటువలెను - - - - - -

వా. తదనంతరంబు ముదం బంకురింపఁ జెలువుమీఱఁ గులకాంతలుఁ దాను బహువిధోపచారంబు లాచరించి కాంతిమతిచేత మ్రొక్కించిన నక్కన్యారత్నంబునుగ జూచి యాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ఆచార్యులు చదివెడి పద్యము.

క. విజయమునఁ గరుణచేతను, విజయుని రాఘవునిఁ బోలు వీరవరు న్నీరజముఖ వివాహమయ్యెదు, సుజనులు గొనియాడునట్టి శుభములుగలుగున్

వా. అని దీవించిన యాదేవతావైభవుం డగునాచార్యవర్యునిజూచి రాజచంద్రుం డేమనుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుఁడు చదివేపద్యము.

క. దేవర యిటు విజయించిన, భావం బిదియేమి తెలియఁ బలుకఁగవలయున్ సేవకుఁడఁ గాన నిప్పుడె, కావించెదఁ గోరినట్టి కార్యము లెల్లన్.

వా. అనిపలికిన రాజచంద్రునితో నాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ద - శంకరాభరణము-ఆదితాళము.

వినుము రాజచంద్ర మావిజయరాఘవుండునీ, తనయను బెండ్లాడఁ దలఁచినాఁ డిపుడు ॥ ౧ ॥

ఈపెండ్లి చేకూర్ప నేము వచ్చితిమి, రేపు ముహూర్తమ్ము నీపుత్రినిమ్ము ॥ ౨ ॥

వా. అని పలికి యామన్నారుదాసుగుణము లే మని వర్ణింపుచున్నారు.

ఆచార్యులు చదివే ద్విపద. [దు

వినురాజయతఁడుమా ప్రియ శిష్యుఁడగుచుఁ, దనరును మన్నారుదాసాహ్వయుం
చిన శెవ్వయాహ్వయక్షితిగోప్తనప్త, ఘనుఁడచ్యుతక్షమాకాంతు పౌత్రుండు
రఘునాథమేదినీరమణుపుత్రుండు, మఘవసమానుండు మహితవైభవుఁడు
సాహితీభోజుండు సంగీతవేది, బాహువిక్రమశాలి భాసురశైలి
చాతుర్యధుర్యుండు సర్వార్థదర్శి, జాతివార్తలమేటి సద్గుణపేటి
స్వపరజనత్రాత సంపద్విధాత, విపులకీర్తివిహారి విమతవిదారి
తనరుషోడశమహాదానదీక్షితుఁడు, అనిశంబు లక్షవిప్రాన్నప్రదాత
మనసిజాకారుండు మానధనుండు, వినయాన్వితుఁడు కవిజనపోషకుండు
నీతికి మనురాజు నేర్పరి మిగుల, దాతలరాయుండు దాక్షిణ్యశాలి
మాటలమంచి ధర్మప్రవర్తకుఁడు, నాటకపరితోషి నతజనపోషి
ఆజానుబాహుండు నచలధైర్యుండు, రాజరాజనిభుండు రాజప్రభుండు

చూడఁ గల్గినవాఁడు చుట్టాలసురభి, యాడితప్పనివాఁడు నాశ్రితావనుఁడు
రసికుండు సకలజాణ ప్రాబంధికుండు, నానవరియుత్సాహి యుచితజ్ఞుఁ డరయ
రామాయణాదిపురాణపారీణుఁ, డామోదసంధాయి యఖిలలోకాళికి
శ్రీరాజగోపాలసేవాపరుండు, వీరాధివీరుండు విజయరాఘవుఁడు
అతని గుణంబుల నభినుతింపఁగను, జతురాస్యునకు నైన శక్యమే జగతి
అటువంటి మేటి నీయల్లుఁ డైనవుడె, యిటువంటి భాగ్యంబు నెవరికిఁగలదు.

వా. అని మఱియు నే మనుచున్నారు.

ద - మధ్యమావతి - జంపెతాళము.

ఈపూర్వవృత్తాంత మీవు దెలియుదువె, యోపార్థివచంద్ర యుచిత మీతలంపు ॥ ౧ ॥

కులమును శీలంబు గుణము రూపముఁ జూడ, కళావతిసుతునకు నీ కన్నియ కమరు ॥ ౨ ॥

ఏమాన తిచ్చినది యితవుగా మదినెంచి, ప్రేమ నీకూఁతురికిఁ బెండ్లొనగూర్పు ॥ ౩ ॥

వా. అనిన విని రాజచంద్రుఁ డే మనుచున్నాఁడు.

దరువు - ఘంటారవము - ఆదితాళము.

పదివేలసతులతోఁ బరఁగినవాని, హృదయము నాతనయపైని నెనయంగాఁ జేర్చునా.

ముఖారిరాగము - అటతాళము.

ఎలమి సవతులలోన నీచిన్నదనుచు, చెలువునిమనసురా సేవచేయనేర్చునా.

కేదారరాగము - అటతాళము.

కలనైనమీమాట కాదన వశమె, తెలుపందగినవిధము తెలిపితిఁగాని.

వా. అనిన విని శ్రీనివాసతాతయాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ఆచార్యులు చదివే పద్యము.

సీ. విజయరాఘవమహీవిభునిగుణంబులు వినుతింప నలవియే విభవతరుణ
కామినులెందఱు గలిగిన నందఱి సమముగా నేలెడు స్వామి యతఁడు
పసిబిడ్డ యైనను భావంబు రంజిల్ల దిద్దుకోనేర్చిన ధీరుఁ డతఁడు
చనవిచ్చి నడపెనా శాశ్వతంబుగ నిల్పు నితరరాజులసాటి తెంచనేల
ప్రేమతో డుత నేఁ బూని పెండ్లిసేయ, సవతులందఱు నీపుత్త్రిసాటి రావ్వ
రింక నాలోచనలు మాని యిపుడు సుతను విజయరాఘవునకు నిమ్ము వేడ్క మీఱ.

వా. అనిన విని రమణీయగుణసాంద్రుం డగు రాజచంద్రుం డాచార్యవర్యునితో
నే మనుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుండు చదివేద్విపద.

ఓసయ్య మీరిటు లానతీయంగ, నే నుత్తరం బీయ నెంతటివాఁడ
స్వామివారు తనకు సకలభాగ్యములు, ప్రేమాఱ చేకూర్చు వేల్పుగాన
నాముద్దుపట్టిని వరపతు లెంచఁ, బ్రేమ మన్నరుదాసవిభునకు నిత్తుఁ
బొంతనంబులు చూచి పుత్రికామణికిఁ, గాంతిమతికిని లగ్నము నిశ్చయించి
పెరిమమీఱఁగమీరె పెండ్లిపెద్దలయి,యిరవొందఁ బెండ్లిసేయింపఁగావలయు

వా.అని పల్కిన రాజచంద్రునితో నాచార్యశిఖామణి యేమనుచున్నాఁడు.

ఆచార్యులు చదివే పద్యము.

గీ. మన్ననారు రథోత్సవమహిమ త్రేపి, వేడ్కఁగావించి యెంతయు విభవమలర
వినుము నిశ్చయతాంబూల మొనరఁజేయ, నీదునగరికి వత్తుము నిక్కముగను.

వా.అని యానతిచ్చిన యాచార్యచంద్రునకు రాజచంద్రుం డమూల్యంబు లగు కనకాంబరమాల్యంబులు ననర్ఘ్యంబులగు మణిభూషణంబులు సారఘన సారతాంబూలంబులు సమర్పించినఁ గైకొని యమ్మహామహుండు నిందువేడుకతోడ సుముఖుండై సముఖంబునకు మరలి వచ్చి పన్నమీఱ మన్నారుదానునితో నేమనుచున్నారు.

కేదారగౌళ - ఆదితాళము - ద.

ఫలియించె నీకోర్కె చెలువమన్ననికృప । నెలమిపురోహితుల నిటకు రప్పింవు.

వా.అనిన విని మనుజేశ్వరుండు శ్రీరాజగోపాలరథోత్సనంబు శేఖరించి యనంతరంబు హితులైనపురోహితులరప్పింప నచ్చటికి వారువచ్చిరఁట యెటువలెను.

ద - రేవగుప్తి - ఆదితాళము.

పట్టుకుళ్లాయలుపెట్టి పంచాంగములు చేతఁ । బట్టి పురోహితులు వచ్చిరావేళ.

వా. ఇవ్విధంబున వచ్చిన పురోహితులం జూచి యాచార్యు లేమనుచున్నారు.

ఆచార్యులమాట—రారయాపురోహితులార! మీరు యానగిరికి నూరుతరాల నుంచి తగులైనవారుగనుక ముహూర్తం గలవారు, అటుగనుక కనకాంబర మున్ను ముదుంగరాలతోట్టుకూడా నగరిముత్తైదువులచేత పండు పనవు బంగారు టెంకాయలు పూలు వక్కలాకులు మొదలైనశోభనద్రవ్యాలు బట్టించుకొని మేళతాళాలతో కూడా ఆరాజచంద్ర మహారాజాగారినగరికి పోయి వధూవరుల పేరింట సంతోషముగా పొంతనంబులు జూచి రేవుచంద్రతారాబలాలు గలిగిన శుభదినంబు గనక రాత్రి యిరవై అయిదవఘడియను సింహ లగ్నమందు వివాహముహూర్త మని తెలియంబలికి నిశ్చయతాంబూలం సేయించి రారయా.

వా. అనిన విని పురోహితులు కల్యాణఘటనప్రవీణులై సకలశోభనవైభవ ప్రచారంబు లాచరించి మగుడి వచ్చి యాచార్యపట్టభద్రునితో విన్నవింప నాచార్యు లేమని యానతిచ్చెరు.

ఆచార్యులమాట.—రారయా పురోహితులార మీరాక శుభాకంర బయ్యెగనక సంతోషమాయను. ముందర నాంద్యావాహనాది శుభాచారంబు లాచరింపరయా.

వా. అనిన విని హితులైన పురోహితులు ధీచాతుర్యంబు మెఱయ నాచార్యానుమతులై డెందంబున నానందంబు గందళింప నాందీదేవతాహ్వానంబు గావించి హృద్యతరవాద్యఘోషంబులు మేదురంబుగా నామేదినీవిభుని సాదరంబుగా వాటం బైన పెండ్లిపీఁటయం దుంచి ఫలతాంబూలంబుల వడిగ నొడినింప సత్తెలి ముత్తైదువలు వచ్చిరఁట యెటువలెను.

ద. అచ్యుత విజయరాఘవాధిపు పెండ్లికి, ముచ్చటలాడుచుముత్తైదువలువచ్చిరి.

వా. ఈసరణి వచ్చిన సువాసినులు సేసలు వెట్టికొట్నంబులు వెట్టిరఁట యెటువలెను.

ద. సువ్విమన్నారుదాససువ్విరమ్యహర్మ్యవాస, సువ్విగుచిరముఖవిలాససువ్విసువ్వి
సువ్విచోళభూమిపాలసువ్విసుజనవినుతశీల, సువ్వియువతిపాంచాలసువ్విసువ్వి
సువ్వి మన్మథాకార సువ్విసుకవిమందార, సువ్వి సార సుగుణహార సువ్వి సువ్వి.

వా. అంతట నంతఃపురకాంతలు మెచ్చుగా నచ్యుతవిజయరాఘవధరాపురందరునకు రంగుమీఱ మంగళస్నానంబు సేయింప నామహామహుండు వివాహసమయ సముచిత శృంగారంబు సుప్పొంగుచుఁ బూనె నఁట యెటువలెను.

కవివచనము ద్విపద.

మన్నారుదాసుండు మగువ లందిచ్చు, సన్నజాజి విరుల సరములు చుట్టి
సరులైన రతనాల జంటచే మెఱయు, బురుసారుమాల్గట్టి పొంకంబు మీఱ
నొప్పైన సిగమీఁద హొయలు గస్పట్ట, గొప్పముత్తియములకుచ్చు గీలించె
మంజాడులను మించు మగఱాలచేత, రంజిల్లునట్టి తురాయి ధరించెఁ
జెలువైన చెక్కులఁజిగి దులకింపఁ, బొలుపొంద ముత్యాలమురువులు పూనె
నతులితలీలఁ గట్టాణిముత్తెములు, జతలు గూర్చిన పెద్దచౌకట్లు పెట్టి
గరిమఁ గెంపులదామకంబులకంట, సరములు గళమున సవరించె వేడ్క
బుసుసాహిజారుపైఁ బొలుచుముత్యాల, సెఱజంట యఱచట్ట సీటుగాఁదొడిగి
తులకించు నీరాజి దుప్పటి గట్టి, సలనొప్పు వజ్రాలవంకియుఁ దాల్చెఁ
గరమొప్పు నక్షత్రకంఠమాలికయు, సరిలేని జాతిపచ్చల చిల్కతాళి
మెఱుఁగైన కెంపుల మేల్పతకములు, నొఱపైన వజ్రాల యుత్తరీగెలును

ఖరచరత్నమ్ముల బాహాపురులును, మించుమానికముల పెంజెయిబాయొంతులు తాళ్ళవచ్చులఁ దగుకడియములు, జీవరత్నంబుల చేసరంబులును [ములు వెలయువజ్రాల హంవీరతాయతులు, పాలుపొందఁ జాలుకుకెంపులయుంగర నెలకొను బిరుదుపెంజెము మొదల్గాఁగఁగలుగుసొమ్ములు మేనఁ దాసెసెనపుడు.

వా. ఇవ్విధంబున సింగారించుక దేశికాగ్రణి యాశీర్వదించి యొసంగు బాసికంబు వాసిగా ధరించి దిగంతరనిరంతరిత భేరీమృదంగపటహ పణవమురవఢక్కాహుడుక్కాదివాద్యవిశేష ఘోషంబులు పుండరీకభవాండ భాండంబులునిండ నిశ్శ్రేణికాశ్రేణికల దేదీప్యమానంబు లగు దీపికావితానంబులును సాంద్రతరజ్యోతు లగుచంద్రజ్యోతులు బాణవిద్యలు రాణింప నొప్పుగల పూలచప్పరంబుక్రింద విజయరాఘవపట్టభద్రుండు భద్రగజంబు నెక్కి వచ్చెనఁట యెటువలెను.

ముఖారిరాగము - ఆదితాళము - దరువు.

గజరాజంబు నెక్కి ఘనవైభవంబుమీఱ, విజయరాఘవేంద్రుండువీథిలోవచ్చె.

వా. ఈరీతి ధారుణీవరిణి యూరేఁగి వచ్చు సమయంబున రాజద్గుణసాంద్రుండగురాజచంద్రుండు తనయనుంగుతనయ యైన కాంతిమతికిఁ బెండ్లికూఁతురు సింగారంబు చేయించెనఁట యెటువలెను.

మంజరి. అంగనలావేళ నలకాంతిమతికి, మంగళస్నానంబు మనుతఁ జేయించి ఉవిదకుఁ బావట హాయులుగాఁదీర్చి, కోమలికిని బెండ్లికొప్పమరించి బంగారుపూవులపావడమీఁద, రమణికిఁ గనకాంబరంబుఁ గట్టించి రామకు ముత్యాల ఆవికయుఁ దొడిగి, కాంత నెన్నుదుటిపైఁ గస్తూరి దిద్ది కలకంఠికన్నులఁ గాటుక దీర్చి, పాలఁతిచెక్కున దృష్టిబొట్టును బెట్టి జవ్వని వీనుల జవ్వాదియుంచి, కొమ్మనెమ్మేనఁ గుంకుమగంద మెఁది సారెదీ పావటబొట్టు సూర్యచంద్రులును, మురువులు బవిరెలుముత్యాలకుచ్చు కొప్పుబిళ్ల తురాయి గొప్పముక్కెఱయుఁ, బంజాలకమ్మలు బన్నసరాలు కంటసరుల్ ముద్దుకంటె తాళియును, నొంటిపైన కుతికంటు నుత్తరిగెలును దండలు కాయితల్ తళుకుగాజులును, చేకట్లు కడియముల్ చేసరంబులును పంచరత్నంబుల బటువుంగరములు, గంటలమొలనూలు గొళసరములు మురువైన యొడ్డాణమును సందియలును, నాదిగాఁగల్గిన యాభరణములు కాంతిమతికిని శృంగారించిరపుడు.

వా. ఈలాగున వాలుఁగంటికి లోలవిలోచనలు కైసేసి కళ్యాణమేదురత శైవ కళ్యాణవేదికకుఁ దోడితెచ్చిరఁట యెటువలెను.

ద. చెంతఁ గాంతలు గొల్వ సిగ్గుచుశోభింపఁగా, గాంతిమతివచ్చెఁ గల్యాణవేదికకు

వా. అత్తఱి సభ్యాదరంబున ముత్త్యాల సేసలు చల్లుచు ఘనతర గుణసాంద్రుండగు
రాజచంద్రుండు విజయరాఘవమహీంద్రు నెదుర్కొనె నఁట యెటువలెను.

ద. ఎదురుసేసలు చల్లుచు నెలమి విజయరాఘవుని
ముదమునఁ దోడి తెచ్చి మునితతోఁ గూడ
సదయుఁడై యచలరాజచంద్ర భూపాలుండు
ఉదిరి పెండ్లిపీఁటపై నుంచె వేడుకను.

వా. ఈవిధంబున నావధూవరుల భద్రప్రదం బగు కాంచనభద్రపీఠంబున నుంచినయనంతరంబ హితమతులైన పురోహితులు వివాహసంకల్పంబు నడపించిరఁట యెటువలెను.

సంకల్పము. శుభే శోభనే ముహూర్తే ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్థే శ్వేతవరాహకల్పే వైవస్వత మన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భరతవర్షే భరతఖండే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యవహారే చాంద్రమానే శుభకృన్నామసంవత్సరే ఉత్తరాయణే వసంతర్తౌ చైత్రమాసే శుక్లపక్షే అద్యపంచమ్యాం శుభతిథౌ గురువాసర యుక్తాయాం శుభనక్షత్ర శుభయోగ శుభకరణయుక్తాయాం అస్యాం శ్రీరఘునాథభూపాల కుమారస్య అచ్యుత విజయరాఘవ భూపాలస్య ఉద్వాహాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ తదాదౌ వృధ్యర్థం శుధ్యర్థమభ్యుదయార్థంచ మహాజనైస్సహ పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే.

తదేవలగ్నం సుదినం తదేవ తారాబలం చంద్రబలం తదేవ
విద్యాబలం దైవబలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేంఘ్రియుగం స్మరామి.
సుముహూర్తోస్త్విత్యనుగృహ్ణాంతు సుముహూర్తమస్తు సుప్రతిష్ఠితమస్తు.

వా. అని యీవిధాన దేవతాహ్వాన నాం ద్యగ్నిముఖ స్నాతకవ్రత పునః పుణ్యాహవాచన అంకురార్పణ కన్యావరణ మంగళాష్టక నవవస్త్రధారణ మంగసూత్రధారణ వివాహ ప్రధానహోమాది శుభకర్మంబు లాచరింపఁ జేయించుసమయంబునఁ బురోహితుల కొకరికొకరికి సంవాదంబు నడచె నఁట యెటువలెను.

పురోహితుల మాటలు.

కొండుభట్లమాట—అవునోయి యల్లుసోమయాజులు నూరుతరాలనుంచి యీ యింటికి తగువైన పురోహితుండ నే నుండంగా నీ వెప్పుండి కొడకవు నా స్వాతంత్ర్యం కొంగుముడిగాక తీసుకపొయ్యేటట్టుగా. ౧

యల్లుసోమయాజులమాట—యేమోయి కొండుభట్లు మాతాతకు చవ్వప్ప నాయునివారు పాంకెన సంభావన కట్టడ చేసిఉండంగా నీ వెప్పుండవు అపహరించుకపొయ్యేటట్టుగా మాయన్న కొడకా. ౨

వోభళభట్లమాట — అవురా నరసంభట్టిగా నగరింటి సహస్రనామపూజకు సువర్ణపుష్పాలు గలవే అవల్లా అపహరించి బదులుగా ములాముచేసిన పూలు తెచ్చి వేస్తివే యిది నగరివారు వింటే అట్లాగే శేయించరా యిది యెంతలేదని కనిపించుకాకవుంటే నీవాదనా మసి. 3

నరసంభట్లమాట—వోరి వోభళభట్టిగా నగరింటి దానధర్మాలల్లా తవాప్యర్థం మమాప్యర్థం అంచున్ను యిరుజీవి యెరుంగకుండా అంతా అంటించుకొని కాదనిపించుక పోయినవార్ని వినవా వెనకటికి, నీవైనా బుద్ధికలిగి వుండరా. ౪

మధ్యస్థం మగొక పురోహితుని మాట—వోయి వుండరోయి యిషుబడి అషుబడి యిటువంటిమాటలు నగరబడెనాయనా అందరికి బహుశ్రేయున్ను వచ్చీనే। నగర వచ్చిన ఆదాయమల్లా సరిగా పంచుక తీసుకుందామోయి మనలో మనమేనా కొట్లాట। యింతట చాలించరోయి ౫.

వా. ఆసమయంబున ముత్తైదువలు జాత్యనుగుణముగా మాట లాడిరట యెటువలెను.

రంగావొఝుల తిమ్మక్కమాట—యేమో ప్రోలుభట్ల యల్లమ్మ నగరింటి పెండ్లి నాడయినా వొకవక్కబ్రద్ద వేసుకొని నమలరా దమవో ౧.

యల్లమ్మమాట—అవునషే రంగావొఝులతిమ్మక్క, నాకు వక్కబ్రద్దా వొకటి కొదవా చాలుచాలు నిన్నమావారు సుక్కరారం సంతలో పిండికూరకం చున్ను గానుగబిండి దెచ్చిరి పెండ్లిపందిట్లో నోరు మెదలించవలెనంచున్ను యింత దెచ్చుక తించునా నింతే ౨.

తిమ్మక్కమాట—ఓ పొరుగింటి తిమ్మావధానిపెండ్లాం వీరమ్మ పాటలు బాడుచున్నది. అంటుకొని నీవున్ను పాడ్రాదమవో 3.

యల్లమ్మమాట—యిదేందో నీవు నాగవసానివై పెద్దతనం చేసుక వుండేదాన వున్ను కడమవారు పాటలు బాడే వారున్నా ౪.

తిమ్మక్కమాట—వోశమ్మా మాయింటి ఆయన యెందుకో యెమషో యేవేళా రమ్మంచున్నారు. నాకు పాటలు బాడేటందుకున్ను ప్రొద్దు వున్నదషే, మాపుట్నింటిలో వుండేప్పుడు కొండవీటి సర్వముచేత పదినుడుగులు నేర్చుకొంటి పాడుదునో అంటే శిగ్గవుచున్నది, యిక్కడంతా మొగవారే వున్నారు. నీవు ధవళమెత్తు నేనుంగూడా పాడేగాని ౫.

వా. అనిన విని ధవళంబు పాడిరట యెటువలెను.

ధవళం—జయజయ తంజపురవాసా, జయజయ మంజుళహాస
జయజయ మదనవిలాస, జయజయ మన్నారుదాస ॥ ౧ ।
జయజయ సుజనవిధేయ, జయజయ సమరగాంగేయ

జయజయ దానరాధేయ, జయజయ దక్షిణరాయ ॥ ౨ ॥
జయజయ రఘునాథసంభవ, జయజయ విక్రమభార్గవ
జయజయ విజయవైభవ, జయజయ విజయరాఘవ ॥ 3 ॥

వా. తదనంతరంబ శోభనంబులు పాడిరంట యెటువలెను.

శోభనము—చోళాధినాథునకు శుభకీర్తి సనాథునకు
బాలార్క తేజునకు భామామనోజునకు ॥ ౧ ॥
కనకాచలధీరునకు కవిజనమందారునకు
మనసిజవిలాసునకు మన్నారుదాసునకు ॥ ౨ ॥
భుజవిక్రమసాంద్రునకు భోగదేవేంద్రునకు
విజయబలోపేంద్రునకు విజయరాఘవేంద్రునకు ॥ 3 ॥

వా. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులకు గురుగౌరవంబు మెఱయు కులగురుండును, వాచాలకులైన యాచార్యపురుషులును బ్రాప్తైశ్వర్యులైన యాప్తజనులును దంత్రవిధాననిపుణులైన మంత్రిప్రవీణులును బూర్వసంబంధులైన సర్వబంధువులును ననన్యసామాన్యులైన మన్నెరాజన్యులును అసమాన శూరులైన హాసమువారును నత్యామోదంబున ముత్యాలసేస లిడ నద్వంద్వులైన విద్వజ్జనులును, జాతురిమీఱ హేతువాదంబులు సేయ నవనీయకవనభరులైన కవివర్యులు హృద్యానవద్యతరగద్యపద్యంబులు ప్రసంగింప గాయనగాయనీజనులు వీనులవిందుగా గానంపుసోన గురియింప నలచేటవీతమర్ద విదూషకవందిమాగధ వైతాళికబృందంబు లందంబుగా నభినందింప రంగారు సంగీతమేళంబు సేయ దుందుభిధ్వనులచేఁ బ్రతిధ్వనులు మెఱయ సువాసినీజను లాశీర్వదించి యభిరతిచేత నారతు లిచ్చుసమయంబున హితులైన పురోహితులు వివాహశేషహోమంబులు శేఖరించువేళఁ గులక్రమాగత శుభాచారానుకూలంబుగా బాలునకు లీలఁగా బాలలు జోలలు వాడిరంట యెటువలెను.

జోజోజో రాజగోపాల, జోజోజో జితశిశుపాల, జోజోజో గురుశిశుపాల జోజోజో ....మాపాల ॥ ౧ ॥

జోజోజో బాణాసురారి, జోజోజో చాణూరవైరి, జోజోజో వేణుగానానుకారి, జోజోజో శోణపద్మావిహారి ॥ ౨ ॥

జోజోజో గోపికాజార, జోజోజో నవనీతచోర, జోజోజో జగదాధార, జోజోజో నందకుమార ॥ 3 ॥

జోజోజో రమణీయశీల, జోజోజో సత్యభామావిలోల, జోజోజో యనుపమలీల, జోజోజో యదువంశబాల ॥ ౪ ॥

జోజోజో మహితానుభావ, జోజోజో యతులప్రభావ, జోజోజో సత్త్వ గుణస్వభావ, జోజోజో మన్నారుదేవ ॥ ౫ ॥

వా. తదనంతరంబ ముదం బంకురింప నామదనమోహనాకారుండగు మన్నారుదాసధీరుండు, ఆనగర దొరలతో విందారగింప గారనంబున నారాజచంద్ర మహీంద్రుండు చోళభూతలనేత యైనజామాతకుఁ దనయనుంగుఁగూఁతునకు నిస్తులవస్తువాహనాభరణంబు లరణంబుగా నిచ్చెనఁట యెటువలెను.

కవివచనము.

సీ. రాజచంద్రవిభుండు రతనాలకడియముల్ కదునించు ముత్తేల కంటసరులు
ఘనమైనచౌకట్లు కంఠమాలికయును వెలయెచ్చు చుఱుకుకెంపులతురాయి
పలకవజ్రంబుల బాగైనపదకంబు చెలువైన పచ్చలచిలుకతాళి
పగడంపు పిడివంకి బలవైరినజ్రమ న్పేరు గల్గినయట్టి పెద్దకత్తి
ప్రబలునైరావతము మించు భద్రకరులు, నఖిలలక్షణయుతజననాశ్వములును
హేమగిరి నైనఁ దృణముగా నిచ్చునట్టి, యల్లునకునిచ్చె నప్పుడు హర్షమునను.

సీ. వెలలేని.తొడవులు వింత లౌ కోకలు ఆవికలు పానః రంగుమీఱు
రతనాలమంచముల్ రాణించు పఱుపులు చెలువైన యొరగులు తలగడలును
బాగుమీఱినయట్టి బంగారుబొమ్మలు పంచవన్నెచిలుకపంజరములు
కస్తూరివీణెలు గంధంపుమ్రాఁకులు జవ్వాజిపిల్లులు జాలివీఁటఁ
జెలుల దాదుల మఱియుదాసీజనంబుఁ, బరఁగఁగా నిచ్చెఁదనముద్దుపట్టికపుడు
ఘనతిచేఁ బదిలక్షలగ్రామములును, బసపునకు.... నెంతయుఁ బ్రాభవమున.

వా. ఆరీతి నారాజచంద్రక్షితిపతి ప్రతిలేని శతక్రతు శ్రీనివాసతాతయాచార్యులవారి నపారధనంబుల బహూకరించి భావంబు చెలంగ విద్వత్సంభావనలు సేయుసమయంబున నగ్రసంభావనకు విద్వత్కవులకుఁ బరస్పర సంవాదంబు నడచెనఁట యెటువలెను.

మల్లుభట్లమాట—యేమిరా కృష్ణంభట్టిగ, అగ్రస్థానానికి నే యోగ్యుండనై వుండంగా నాముందర యెషువలె గూర్చుండువురా వజ్రకుంతవు. ౧

కృష్ణంభట్లమాట—అదేమిరా మల్లుభట్టిగ కామదేవుండు వచ్చినప్పుడు "సంఖ్యే సంఖ్యే శంఖభంగప్రసంగః" అనిపించి సంకులు పెంకులు జేసినవాండను నేనుండంగా నీకు అగ్రసంభావన వలదా మరి. ౨

పల్లికిచెరి యల్లంభట్లమాట—అదేమిరా తిప్పాభట్టిగా మరస్తివా నేరెల్లయల్లాన ధానిని వర్ణక్రమములో తప్పుబట్టి ప్రాతిశాఖ్యలక్షణం తప్పెనని చెంప గొట్టితి మే। అటువంటి యోగ్యుండు నీదృష్టికి చాలకపో యెనా। యిదిగోరా

అగ్రసంభావనకు పాత్రము। యిదిగో ముడివేస్తిరా యెవండైనా యెత్తు
మను చూతాముగాని. ౩

తిప్పాభట్లమాట — వోరి పల్లకిచెరి యల్లంభట్టిగ పెదనాయనవారి సముఖాన మీమాంసయందు ప్రసంగం వచ్చినప్పుడు అరుణాధికరణానకు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతాలు యెగుంగలేక పోతివే ప్రపంచమిథ్యాత్వం ఖండించినపుడు యీనో రెండు బోయరా యిప్పు డేమాయ శబ్దతర్క మీమాంసాలయందు
ప్రసంగం శేయుదాముర నీగుట్టు బయలు శేశేను. ౪

వా. అని సంవాదము చేయువిద్వాంసవిరాజులకుఁ జోకల్లు సరిపెణలుఁ గుంచె శాళాంజులు దవిణములహారులు మొదలైన బహుమానములు చేసి యథోచితంబుగాఁ బ్రధానమంత్రిదళకర్తల ననువర్తించిన యనంతరంబ తనముద్దుపట్టి కేమని బుద్ధులు దెలుపుచున్నాఁడు.

రాజచంద్రుఁడు చదివే పద్యాలు.

క. అక్కా దగ్గఱ రమ్మని, యక్కునఁ జేర్చుకొని చాల హర్షము మదిలో
నెక్కొనఁగ శిరసు మూర్కొని, చక్కని తనపట్టిఁ జూచి జనకుం డనియెన్.

సీ. ప్రేమతో నినుఁ బిల్చి ప్రియుఁ డొసంగక నీవె వివరించి మున్నుగా వేఁడకమ్మ
బహుమానముగఁ బిల్చి పతి నీకొసంగినఁ గొంచె మంచును నీవె కొసరకమ్మ
నెనరుతో రమణుండు నినుఁ బిల్వఁ బంపిన నేయెడలను జాగు సేయకమ్మ
ప్రాణవల్లభుఁడు ని న్నాదరింపకయ మున్న బలిమిదగ్గఱఁ బోయి నిలువుమమ్మ
భర్తలాలించె నని హెచ్చి పలుకకమ్మ, మగనిమాటలకును మాఱుమలయకమ్మ
ప్రాణనాయకు మతమె చేపట్టవమ్మ, విభుఁడు దైవంబటంచు భావింపవమ్మ.

వా. అని యీవిధాన బోధించి ధన్యతరయైన కన్యకామణి నాచార్యశిఖామణి చే నొప్పగించెనఁట యెటువలెను.

ద. బిలాహరి. ఆచార్య నిను నమ్మి యాత్మజ నిచ్చితి,
నీచిన్నపడుచు గోల యేమియుఁ దెలియదు ॥ ౧ ॥
వేమాఱునీతోడ విన్నవించెదనయ్య,
ప్రేమతో నేలుమని ప్రియతనయునికిఁ దెలుపు ॥ ౨ ॥
ఏవుమీఱంగ నవతు లిందఱిలోన,
నాపట్టిఁ జేపట్టి నడవు మనవయ్య ॥ ౩ ॥
బహుతపంబులు సేసి భామనుగంటిని,
మహిమతో నేలు మని మన్నారుదాసునకుఁ దెల్పు ॥ ౪ ॥

వా. ఆతీరున నాతంజాపురాధినాథునిచేఁ దనకూఁతురి నప్పగించె నఁట యెటు వలెను.

ముఖారిరాగము - ఆది - దరువు.

విజయరాఘవేంద్రా నావిన్నపమువినవయ్య, ప్రజ లెంచనేఁ జేయుభాగ్యంబుకతన॥
అల్లుండవైతి వీవందఱుఁ గొనియాడ, నెల్లరాజులలోన నే ధన్యుండనైతి ॥ ౨ ॥
మనుత నేనాఁ కినమందెమేలమునఁ, గమలాక్షి చెల్లుబడిగా నుండు నెపుడు ॥ ౩ ॥
నేర్పునేరములెల్లనీ వెసైరింపుచు, నోర్పుతో నేలుకోవోయయ్య మానుతను ॥ ౪ ॥

వా. అని తేజంబు మీఱ రాజచంద్రమహారాజు హెచ్చుగా నచ్యుతవిజయరాఘవసార్వభౌముని నుచితంబుగా నుపచరించి యావధూవరుల భావంబు రంజిల్ల రక్తాబ్జనాయికారాజగోపాలకుల సేవింపఁజేయించి తంజాపురప్రవేశంబు చేయింప నాకాంతిమతీవిజయరాఘవేంద్రులు జోడుగూడి నటించిరఁట యెటువలెను.

కళ్యాణి—ఆది - ద.

కాంతిమతినిం జోడుగూడి ఘనుండు విజయరాఘవుండు, సంతసంబున నటియించె సభవారుపొగడ.

వా. తదనంతరంబ ముదం బంకురింప నెంతేయు సంతసంబునఁ గాంతిమతి తన చాతుర్యంబు పొదలఁ బదకేళిక వినుపించెనఁట యెటువలెను.

ఘంటారవము - విజయభూషణము.

నలపునిలుపలేరా చెలువమన్నారుదాసధీర, అలరువిల్తునిబారి సైరింప॥ ౧ ॥ పల్లవి.
ఏలుకోరా మ్రొక్కేరా, చాలదయదానరా, సామి విజయరాఘవ ॥ ౨ ॥
దక్కితి నిపుడు నీకుఁ దమి దాఁపనేలరా, పుక్కిటి విడెమిచ్చి బుజ్జగింపుచు నన్ను, అక్కునఁ గదియించి యాదరింపుచుఁ బ్రేమఁ। జక్కని మన్నరుదాస ....నీవేళ ॥ ౩ ॥ ఏలుకోరా.

కవివచనము.

సీ. భాసిల్లు రాజగోపాలవిలాసంబునందు సువర్ణసింహాసనమున
నాకాంతిమతి మొదలైన ప్రియాంగనల్ గోరి యుర్వంకలఁ గొలువుసేయఁ
బొలుపొందఁ గొలువుండి పుత్రులు పౌత్రులు తామరతంపరై దండఁదనర
నలశ్రీనివాసతాతాచార్యవర్యుండు సరసప్రసంగముల్ సారె సేయ
సకలతారావృతుం డైనచంద్రుఁ డనఁగ, విశదనిజకీర్తిచంద్రికల్ దిశల వెలయ
విజయరాఘవమేదినీవిభువరుండు, చెలఁగుచున్నాఁడు శోభనశ్రీలు వెలయ

భరతవాక్యము.

అని యివ్విధంబున రాజగోపాలకరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణప్రవర్ధమాన సారసారస్వతధురీణయు విచిత్రతరపత్రికాశతలిఖిత వాచికార్థావగాహనప్రవీణయుఁ దత్ప్రతిపత్రికాశతస్వహస్తలేఖనప్రశస్తకీర్తియు శృంగారరసతరంగితపద

కవిత్వమహనీయమతిస్ఫూర్తియు, నతులి శాస్త్రభాషాకవితాసర్వంకష మనీషా విశేషశారదయును రాజనీతివిద్యావిశారదయును విజయరాఘవమహీపాల విరచిత కనకాభిషేకయు విద్వత్కవిజనస్తవనీయవివేకయు మన్నారుదాసవిలాసోషాపరిణయమహాప్రబంధనిబంధనకృతలక్షణయు, మహనీయరామాయణభాగవతభారతకథాసంగ్రహణవిచక్షణయు, పసపులేటి వేంకటాద్రిబహుజన్మతపఃఫలంబును మంగమాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలంబును రంగద్గుణకదంబయు నగురంగాజమ్మ రచియించిన మన్నారుదాసవిలాసంబను మహానాటకరాజంబునకుఁ గథానాయకుండును, దనప్రాణనాయకుండు నైన యచ్యుతవిజయరాఘవనాయకహేమాబ్జనాయికారాజగోపాల! - - - - సమృద్ధియు నైశ్వర్యాభివృద్ధియు సర్వశాత్రవనివృత్తియు సకలసామ్రాజ్యప్రాప్తియుఁ గలుగ లాలించిపాలింపు.

సంపూర్ణము.
